



DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 1 października 2015 r.

Poz. 5571

UCHWAŁA NR X/124/2015 RADY MIASTA I GMINY WRONKI

z dnia 24 września 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Wronki na lata 2015-2018”

Na podstawie art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446), po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwala się, co następuje:

§ 1. Uchwala się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Wronki na lata 2015-2018”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Wronki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Sławomir Śniegowski

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
DLA
MIASTA I GMINY
WRONKI
NA LATA 2015-2018**



Opracował na zlecenie
Gminy Wronki

mgr Robert Jędrzejczak

WRONKI 2015

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	5
1.1. Rys geograficzno-historyczny Gminy Wronki.....	5
1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Wronki.....	8
1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	8
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	10
2.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zasobów i opieki nad zabytkami.....	11
2.1.2. Założenia wynikające z Krajowego Programu Ochrony Zabytków.....	11
2.1.3. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013.....	13
2.1.4. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.....	13
2.1.5. Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004 – 2013.....	14
2.2. Zgodność Programu z dokumentami szczebla wojewódzkiego i powiatowego.....	14
2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku.....	14
2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....	16
2.2.3. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie wielkopolskim.....	18
2.2.5. Powiatowy Konserwator Zabytków w Szamotułach.....	19
Strategia rozwoju miasta i gminy Wronki na lata 2014-2020 uchwalona 12 listopada 2014 r.....	19
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta i gminy Wronki.....	20
3.1. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych o najwyższym znaczeniu dla gminy (wpisane do rejestru zabytków).....	20
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych (gminna ewidencja zabytków).....	23
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).....	48
3.4. Krajobraz kulturowy gminy Wronki.....	49
3.5. Zabytki archeologiczne.....	50
3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.....	50
3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazu z terenu gminy Wronki.....	50

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków.....	51
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego...	52
4.1. Stan zachowania i zagrożenia dla zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy.....	52
4.2. Uwarunkowania w kwestii ochrony zabytków ruchomych i dziedzictwa archeologicznego wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta oraz Strategii Rozwoju Gminy Wronki na lata 2014-2020.....	59
4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.....	68
4.4. Uwarunkowania ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego wynikające z obszarów ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	77
5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....	78
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	85
6.1. Bieżąca aktualizacja zapisów w gminnej ewidencji zabytków.....	85
6.2. Sporządzenie wykazu zabytków, obiektów, stanowisk archeologicznych itp. przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków.....	86
6.3. Wykorzystanie zasobów zabytków, obszarów, nieruchomości i zasobów dziedzictwa archeologicznego dla oznakowania miejsc historycznych, tworzenia tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów itp.	87
6.4. Wykorzystanie lokalnych zasobów dziedzictwa historycznego w nowoczesnej edukacji i turystyce.....	88
6.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.....	89
7. Podział na obszary, projekty i zadania.....	90
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	94
9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	95
10. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami..	96
11. Mapy.....	99

1. WSTĘP.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem o charakterze uzupełniającym dla innych aktów związanych z planowaniem i rozwojem gminy. Przedmiotem omawianego programu jest teren miasta i gminy Wronki w powiecie szamotulskim, w województwie wielkopolskim.

Głównym celem programu jest sformułowanie zadań, jakie winny być realizowane w zakresie ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Zadania te odnoszą się do obszaru całej gminy jako regionu administracyjnego, wraz ze wszystkimi obiektami zabytkowymi, stanowiskami archeologicznymi i całością problematyki z nimi związanej. Program ten ma określić pewien stan idealny w zakresie opieki nad zabytkami – wskazywać konieczne do wykonania zadania i sugerować sposoby ich realizacji. Jego ideą jest również dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy Wronki. Istotnym jest, aby poprawa ta dokonywała się przy współudziale społeczności lokalnej, w różnych formach jej aktywności. Obowiązkiem władz publicznych jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających na celu jej sprawne działanie.

Zgodnie z definicją określoną w *ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* program jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji. Jego przyszłe modyfikacje winny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

1.1. Rys geograficzno – historyczny Gminy Wronki.

Gmina Wronki położona jest w północno - zachodniej części powiatu szamotulskiego, w zakolu doliny rzeki Warty, na południowym skraju rozległych borów Puszczy Noteckiej. Obejmuje ona administracyjnie 22 sołectwa i zajmuje obszar 302,1 km², z czego miasto Wronki zajmuje około 5,81 km², natomiast tereny wiejskie - 296,3 km². Liczba mieszkańców waha się w granicach 19 000 osób, z czego samo miasto zamieszkuje ponad 11 000 mieszkańców.

Wronki graniczą z następującymi gminami:

- od wschodu i południa: Obrzycko, Ostroróg, Pniewy (powiat szamotulski),
- od północy: Drawsko, Wieleń, Lubasz (powiat czarnkowsko – trzaniecki),

- od południa i zachodu: Chrzypsko Wielkie, Sieraków (powiat międzychodzki).

Geograficznie teren gminy należy do międzyrzecza Warty i Noteci, a jej znaczna część znajduje się w obrębie Puszczy Noteckiej. Zgodnie z regionalizacją fizyczno – geograficzną Jerzego Kondrackiego z 1998 roku, gmina Wronki położona jest w podprowincji Pojezierza Południowobałtyckiego, w makroregionach:

- Pradolina Toruńsko – Eberswaldzka z mezoregionem Kotlina Gorzowska – północna część gminy;
- Pojezierze Wielkopolskie z mezoregionem Pojezierze Poznańskie – południowy obszar gminy.

Pagórkowaty, wznoszący się do wysokości 90 m n.p.m. krajobraz gminy Wronki urozmaicają liczne jeziora. Największe z nich – Jezioro Radziszewskie, z rozbudowanym ośrodkiem wypoczynkowym w Chojnie, jest miejscem zainteresowania licznie przybywających tu turystów.

Centrum administracyjne gminy, którym jest miasto Wronki, oddalone jest o około 50 km od Poznania oraz około 19 km od stolicy powiatu – Szamotuł. Najważniejsze połączenia komunikacyjne gminy stanowią: droga wojewódzka nr 182, która łączy się z drogą krajową nr 24 (w kierunku Berlina) i drogą krajową nr 11 (w kierunku Kołobrzegu) oraz droga wojewódzka nr 184 w kierunku Poznania. Istotne znaczenie ma także linia kolejowa nr 351 (E59): Poznań – Szamotuły – Wronki – Krzyż – Szczecin.

Ziemia wroniecka od dawien dawna stanowiła atrakcyjne miejsce do zakładania ludzkich siedzib. Znaleźiska archeologiczne, na które natrafiono na Borku, nieopodal Wroniek, w pobliżu lewego brzegu Warty (krzemienne grociki strzał do łuku), dowodzą obecności ludzi w tych okolicach już w środkowej epoce kamienia, mezolicie (8000 – 4800 p.n.e.). Potem następuje znaczna intensyfikacja osadnictwa czego dowodem są m.in. liczne znaleźiska z późniejszych epok – a w szczególności epoki brązu, wśród których wymienić można cmentarzyska kultury łużyckiej z Wroniek czy Wartosławia, gdzie na rozległym cmentarzysku odkryto grób z niezwykle rzadkim wyposażeniem warsztatu odlewniczego.

Historycznie pierwszy zapis dotyczący Wroniek pochodzi z 1251 roku i dotyczy miejscowego grodu. W dokumencie z dnia 19 listopada tegoż roku książę Bolesław Wstydlivy wymienia Wronki jako ośrodek grodowo - miejski podległy bezpośrednio królowi i księciu wielkopolskiemu. Historycy jednak, za pierwszy wiarygodny dokument dotyczący Wroniek uznają wzmianki o ufundowaniu przez księcia Przemysła II w 1279 roku we Wronkach klasztoru Dominikanów. W okresie średniowiecza Wronki były ważnym grodem książęcym przy przeprawie przez

Wartę i szlaku handlowym Poznań - Szczecin. Najlepiej rozwiniętymi rzemiosłami były wówczas: szewstwo, garncarstwo, sukiennictwo i krawiectwo. Lokacja miasta Wronki miała miejsce w latach 70 XIII wieku, a od 1390 roku posiadały one królewską komorę celną. Wronki było własnością królewską, oddawaną w dzierżawę rodom szlacheckim. W 1515 roku Zygmunt Stary odstąpił (drogą zamiany za Pobiedziska) miasto bogatemu i wpływowemu rodowi wielkopolskiemu - Górkom. Następnie należało ono do Czarkowskich, a w XVII w. wieku przeszło z kolei we władanie rodu Kostków i Łąckich, w XVIII wieku było własnością rodu Koźmińskich, by w XIX wieku należeć do rodu Dzieduszyckich i Grabowskich.

Podczas II rozbioru Polski Wronki, podobnie jak cała Wielkopolska, znalazły się pod zaborem pruskim. Nastąpił wówczas długi okres pozbawiania Wielkopolan swobód obywatelskich, okres ucisku i germanizacji. Mimo trudnej sytuacji, Polacy zakładali różne towarzystwa, integrujące ich i pobudzające uczucia patriotyczne. We Wronkach powołano takie organizacje społeczne jak: Towarzystwo Czytelni Ludowych, Towarzystwo Przemysłowe, czy Wroniecki Klub Cyklistów "Sokół". Ożywiła się także wówczas działalność, liczącego setki lat, Bractwa Kurkowego. Wielkim sukcesem było także powołanie w 1857 roku Ochotniczej Straży Pożarnej, zaliczanej do najstarszych w Polsce.

Od połowy XIX wieku nastąpiło we Wronkach znaczne ożywienie gospodarcze, do czego przyczyniło się również uruchomienie linii kolejowej z Poznania do Szczecina w 1848 roku. Na szlaku wodnym zaczęły pływać parowce pasażerskie, a w 1894 roku wybudowano duży zespół więzienny (najprawdopodobniej na terenie dawnego grodu), co spowodowało duży napływ urzędników niemieckich. W 1904 roku uruchomiono elektrownię, a w latach 1911 - 1913 wybudowano wodociągi miejskie.

W okresie międzywojennym we Wronkach powstawały liczne organizacje i towarzystwa zakładane przez aktywnych mieszkańców. Działały zespoły muzyczne (szczególnie chóry), drużyny harcerskie, kluby sportowe. Działalność wznowiły także, istniejące już od dawna, "Sokół" oraz Bractwo Kurkowe. Wronki rozwijały się również gospodarczo. Największym zakładem była wówczas Fabryka Przetworów Kartoflanych. W czasie II wojny światowej miasto nie poniosło dużych strat. Wojna była jednak okresem ujarzmiania i bezwzględnego wykorzystywania Polaków do niewolniczej pracy. Część mieszkańców w okresie okupacji została wysiedlona przez Niemców do Generalnej Guberni, odbywały się także masowe wywózki (zwłaszcza młodzieży) do przymusowych robót na terenie Rzeszy. Do wyzwolenia doszło 25 stycznia 1945 roku. Czas powojenny to okres budowy nowych zakładów pracy, rozwoju oświaty i kultury oraz służby zdrowia.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Wronki.

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu poprawę stanu zachowania środowiska kulturowego gminy Wronki. Środkiem prowadzącym do jego realizacji jest ustalenie w programie uwarunkowań dotyczących finansowania i organizacji działań ochronnych wobec środowiska kulturowego oraz edukacyjnych i wychowawczych wobec społeczności miejskiej.

Cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie i opiece nad zabytkami (dz. U. Nr 162, poz.1568). W myśl tego przepisu gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podstawę prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Wronki stanowią:

- a) rozstrzygnięcia ustawowe:
 - art. 5, 6 ust. 1 i art. 86 *Konstytucji RP* stwierdzające, iż zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela,
 - art. 7 ust. 1 pkt 9 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zm.) stwierdzający, że: „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”;

– art. 87 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.) stanowiący, że:

- o burmistrz sporządza gminny program opieki nad zabytkami na okres 4 lat,
- o gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- o gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- o z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami burmistrz sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy,

b) pozostałe akty prawne regulujące kwestie ochrony zabytków:

w celu skutecznej opieki nad zabytkami istotne jest ponadto uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w następujących aktach prawnych:

- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. z 2015 r., poz. 199),
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – *Prawo budowlane* (Dz. U. z 2013, poz. 1409 ze zm.),
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.),
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2013, poz. 627),
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami* (Dz. U. z 2014, poz. 518 ze zm.),
- ustawa z dnia 25 października 1991 r. *o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (Dz. U. z 2012 r., poz. 406 ze zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (Dz. U. z 2014 r., poz. 1118).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. *o muzeach* (Dz. U. z 2012 r., poz. 987 ze zm),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. *o bibliotekach* (Dz. U. z 2012 r., poz. 642 ze zm.)

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. *o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* (Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698 ze zm.)

c) Dokumenty programowe gminy:

- Strategia rozwoju miasta i gminy Wronki na lata 2014-2020 uchwalona 12 listopada 2014 r.

d) Pozycje o charakterze pomocniczym:

- „Gminny raport o stanie zabytków w gminie Wronki” sporządzony przez WKZ w Poznaniu,

- „Zabytki. Miasto i Gmina Wronki. Rejestr zabytków. Ewidencja zabytków”. Jan Kwaśny, WUOZ w Poznaniu, Jan Kwaśny, 2006 r.,

- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 19.12.2005 roku.,

- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego,

- Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017 przyjęty przez Radę Ministrów 24 czerwca 2014 r.

- „Strategia rozwoju miasta i gminy Wronki na lata 2014 – 2020”, Wronki 2014.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Ochrona dziedzictwa kulturowego wedle art. 5. i 6. Konstytucji RP jest jednym z zagwarantowanych konstytucyjnie obowiązków Rzeczypospolitej Polskiej („Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego ...”). Integralną i istotną częścią tegoż dziedzictwa są zabytki z ich wartościami materialnymi jak i niematerialnymi, które stanowią dobro wspólne, a dbałość o nie zakłada art. 82. Konstytucji RP („obowiązkiem obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”). Wynika z tego, iż ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej państwa, gdyż dobra kultury, w tym zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania współczesnego, przyjaznego otoczenia człowieka. Troskę o ochronę zabytków Państwo zagwarantowało również poprzez przyjęcie aktów prawnych o znaczeniu międzynarodowym (Karta Ateńska z 1931 r., Karta Wenecka 1964 r.). Jak podkreślają autorzy Tez do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami z 2004 r. „Zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania

dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury. Zmiany te powinny zapewnić pełną ochronę wypracowanego w kraju dorobku intelektualnego i praktyk odnoszących się do bezpośredniej ochrony zabytków przy równoczesnym wskazaniu możliwości i zakresu adaptacji w kraju zasad funkcjonowania ochrony zabytków w Zjednoczonej Europie”.

2.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały uwzględnione w Krajowym Programie Ochrony Zabytków oraz w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013. Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020.*

2.1.2. Założenia wynikające z Krajowego Programu Ochrony Zabytków.

Zgodnie z art. 84. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami inicjuje i opracowuje Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków. Program ten ma wyznaczyć podstawowe cele dla planowanych działań organów i jednostek administracji publicznej oraz określić główne zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jak również wypracować warunki i sposób finansowania tychże działań oraz harmonogram ich realizacji. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami przyjęty przez rząd 24 czerwca 2014 roku na lata 2014-2017 wyznaczył cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Wg autorów też do programu głównym celem jego „...jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną, materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- Zasady *primum non nocere*,
- Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),

- Zasady, zgodnie, z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- Zasady odwracalności metod i materiałów,
- Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie”.

Wymienione zasady dotyczyć mają przede wszystkim postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, konserwatorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, czyli codziennych konserwatorów dzieł sztuki. Wobec powyższego cele i zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami dla Gminy Wronki winny w konsekwencji korespondować z konserwatorskimi założeniami krajowego programu ochrony zabytków i przekładać się na wprowadzanie w życie i stosowanie ww. siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego.

Do opracowania *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami* przyjęto następujące tezy:

1. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami: stan zabytków nieruchomych, stan zabytków ruchomych, stan zabytków archeologicznych, stan zabytków techniki, pomniki historii i obiekty wpisane na *Listę światowego dziedzictwa UNESCO*, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych.
2. Działania o charakterze systemowym:
 - powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa,
 - wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.
3. System finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
4. Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania – ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.
5. Kształcenie i edukacja: kształcenie specjalistyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.

6. Współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca na obszarze Europy Środkowej.

2.1.3. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013.

Misja *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013* przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodowa i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Celem strategicznym strategii jest zrównoważenie rozwoju kultury w regionach poprzez m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochronę zabytków.

2.1.4. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.

W *Uzupełnieniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*, przyjętej w dniu 14 czerwca 2005 r., rozszerzono cele strategii, wprowadzono system jej realizacji, monitorowania i ewaluacji. Jednym z proponowanych kierunków działań jest ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego poprzez kompleksową rewaloryzację zabytków oraz obiektów przemysłowych i powojkowych, ich adaptacje na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne, a także inne cele społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, budowa i rozbudowa sieci informatycznych w celu promocji potencjału kulturowego regionów, inwentaryzacja i digitalizacja zabytków dziedzictwa ruchomego i nieruchomego oraz ich promocja.

Jako podstawowe wskaźniki monitoringu i ewaluacji *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020* w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego uznano:

- a) liczbę zabytków ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków,
- b) liczbę obiektów zrewitalizowanych i odnowionych,
- c) wartość odnowionych zabytków kultury.

2.1.5. Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013.

Instrumentem realizacji strategii jest *Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013*. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa w zakresie ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za postępowanie niezgodne z prawem,
- intensyfikacja ochrony i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

2.2. Zgodność Programu z dokumentami szczebla wojewódzkiego i powiatowego.

2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku.

W strategii rozwoju województwa wielkopolskiego główny cel rozwoju województwa został zdefiniowany następująco: „poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców”. Określone kierunki działań dla realizacji tak sformułowanej misji rozwoju województwa wielkopolskiego zawierają elementy ochrony i opieki nad zabytkami poprzez poniższe cele operacyjne i działania strategiczne:

A. Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego:

- e) inwestycje w instytucjach kultury,
- f) ochrona dorobku kulturowego,
- g) wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- h) promocja aktywności kulturalnej mieszkańców,

B. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych:

- działania samorządów na rzecz przejmowania terenów i obiektów stanowiących mienie Skarbu Państwa,

C. Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych:

- wzmocnienie ośrodków subregionalnych, w szczególności o takie funkcje jak edukacja akademicka, ponadlokalne usługi społeczne, kulturalne

- i komunikacyjne oraz usługi w sferze otoczenia biznesu i wspierania kooperacji w gospodarce,
 - poprawa stanu infrastruktury komunalnej i komunikacyjnej,
- D. Restrukturyzacja obszarów oraz sektorów o niewłaściwym potencjale rozwojowym:
- rewitalizacja dzielnic miast, terenów przemysłowych i powojkowych,
- E. Zwiększenie udziału usług turystyczno-rekreacyjnych w gospodarce regionu:
- inwestycje w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym, z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
 - wsparcie rozwoju bazy hotelowej i gastronomicznej,
 - promocja przedsiębiorczości w tym sektorze,
 - wsparcie rozwoju agroturystyki,
 - promocja turystyki alternatywnej,
- F. Poprawa warunków mieszkaniowych:
- przygotowywanie odpowiednich terenów pod budownictwo mieszkaniowe,
 - rewitalizacja dzielnic mieszkaniowych wraz z poprawą ogólnodostępnej infrastruktury usług i wypoczynku.

Spodziewane dla opieki nad zabytkami rezultaty tak ukierunkowanych działań to:

- osiągnięcie społecznej akceptacji i świadomości wagi spraw związanych z ochroną środowiska kulturowego,
- powstrzymanie degradacji centrum historycznego miasta,
- poprawa estetyki przestrzeni miejskiej,
- poprawa warunków zamieszkania w centrum miasta,
- wzmocnienie identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania,
- przebudowa i modernizacja układu komunikacyjnego,
- ożywienie centrum miasta,
- promocja i rozwój markowego produktu turystycznego,
- wykorzystanie atrakcyjnego pod względem krajobrazowym i przyrodniczym otoczenia miasta dla jego rozwoju gospodarczego i turystycznego,
- połączenie i wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturalnych w celach turystycznych i promocyjnych.

2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego został przyjęty uchwałą nr XLII/628/2001 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2001 roku i zmieniony uchwałą nr XLVI/690/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 roku. Plan określił m.in.: cel sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego, zasady kształtowania przestrzeni, zasady zagospodarowania oraz kierunki zagospodarowania.

Według *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* region ten posiada obszerny zasób cennych obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ewidencji konserwatorskiej, stanowiska archeologiczne oraz niezwykle bogate zasoby dziedzictwa kulturowego. Szczególnie cenne są najstarsze relikty kształtowania się państwowości polskiej oraz zespoły sakralne i pałacowe. Stanowią one wartość, która podlega ochronie prawnej, a kierunki polityki przestrzennej w zakresie tej ochrony muszą być zapisane w dokumencie, jakim jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa. W związku z tym wytypowano najważniejsze zadania w kreatywnym kształtowaniu przestrzeni kulturowej:

- wyodrębnienie w województwie obszarów kulturotwórczych, tzn. obszarów o wysokich walorach środowiska przyrodniczego i kulturowego, do których należą:
 - 1) rejon m. Poznania,
 - 2) rejon Żerkowa, do którego można włączyć Kalisz – miasto o znaczących walorach kulturowych,
 - 3) rejon Grodziska Wlkp. i Wolsztyna,
 - 4) rejon Przemęckiego Parku Krajobrazowego,
 - 5) rejon Kościana,
 - 6) rejon Gostynia,
 - 7) rejon Leszna i Rawicza,
 - 8) rejon Zdun i Sulmierzyc,
 - 9) rejon Odolanowa i Ostrzeszowa,
 - 10) rejon Łądu,
 - 11) rejon Wągrowca i Łekna,
 - 12) rejon doliny Noteci,
 - 13) rejon Łobżenicy,
 - 14) rejon Skrzatusza.
- rewaloryzację ośrodków o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym (Bojanowo, Buk, Gniezno, Gostyń, Grodzisk Wlkp., Kalisz, Koło, Kórnik,

Krobia, Lwówek, Łobżenica, Miasteczko Krajeńskie, Miłosław, Oborniki, Ostrzeszów, Pleszew, Przemęt, Puszczykowo, Rakoniewice, Rawicz, Rydzyna, Szamotuły, Ślesin, Śmigiel, Turek, Zagórów, Zbąszyń, Zduny, Złotów, Żerków),

- wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza zabytkowe układy urbanistyczne (najpoważniejsze konflikty degradujące przestrzeń staromiejską występują w: Czarnkowie, Łobżenicy, Miłosławiu, Mosinie, Obornikach, Ślesinie, Śmiglu, Wieleniu, Zbąszyniu),
- ochronę miejsc szczególnie cennych dla kultury narodowej, związanych z początkami państwowości i chrześcijaństwa: Gniezno, Poznań, Lednica, Giecz, Trzemeszno (Szlak Piastowski),
- ochronę i zagospodarowanie pod kątem turystycznego wykorzystania miejsc dokumentujących sztukę romańską (Piastowska Droga Romańska w Wielkopolsce) oraz działalność kulturalno-gospodarczą zakonu cystersów (Szlak Cysterski),
- promowanie dzieł o najwyższym znaczeniu artystycznym generujących turystykę ponadlokalną: katedry w Poznaniu i Gnieźnie, ratusze w Poznaniu i Lesznie, fara w Poznaniu, bazylika w Gostyniu, zespół klasztorny w Łądzie, pałac w Rogalinie, zamki w Gołuchowie, Kórniku i Rydzynie, parki w Kórniku i Rogalinie,
- dostosowanie zainwestowania terenu do obsługi miejsc kultu religijnego (Poznań, Gniezno, Kalisz, Licheń Stary, Gostyń, Łobżenica).

Odpowiednie zagospodarowanie krajobrazu kulturowego umożliwi podniesienie rangi obiektów i obszarów jako:

- parki kultury – ww. obszary kulturotwórcze regionu,
- rezerwaty kultury – Giecz i Łekno,
- pomniki światowego dziedzictwa – Ostrów Tumski w Poznaniu.

W dokumencie tym określone zostały również ogólne zasady kształtowania przestrzeni, gdzie w przypadku obszarów miejskich przyjęto ochronę dziedzictwa kulturowego i tradycyjnych elementów takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty i panoramy. Rozwinięciem tych działań ma być m.in.: pojawienie się w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wymogów architektonicznych w odniesieniu do obiektów realizowanych w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych.

W przypadku kształtowania obszarów wiejskich, przyjęto ochronę charakterystycznych układów ruralistycznych, zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochronę zabytkowych budynków mieszkalnych,

gospodarczych, wiatraków oraz elementów małej architektury. Przyjęto również zasadę twórczego wykorzystania wzorców architektury lokalnej, z jednoczesnym odwołaniem się do architektury regionalnej Wielkopolski, przy równoczesnym określaniu warunków dla nowoprojektowanej zabudowy. W kształtowaniu przestrzeni wokół miejsc cennych dla kultury wskazano na izolowanie tych miejsc, w celu ich lepszego wyeksponowania, od bezpośredniego styku z współczesnymi inwestycjami.

W zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego podkreślono objęcie obszarów chronionego krajobrazu i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych miejscowymi planami zagospodarowania.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego woj. Wielkopolskiego uznano m. in.:

- a) tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
- b) zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego nie ujęto zasobów dziedzictwa kulturowego z obszaru gminy Kwilcz w planowanych zadaniach priorytetowych. Niemniej obszar ten jest wartościowy pod tym względem i należy doprowadzić do uwzględnienia go w przyszłych pracach nad aktualizacją celów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na szczeblu wojewódzkim.

2.2.3. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie wielkopolskim.

Uchwałą Nr XXXVIII/763/13 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 października 2013 roku uchwalono wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2013-2016. Sporządzany co 4 lata przez zarząd województwa, program analogicznie jak program gminny, przyjmowany jest do realizacji przez sejmik województwa po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami zarząd województwa co 2 lata sporządza sprawozdanie z jego realizacji i przedstawia je sejmikowi województwa. Jednocześnie sprawozdanie takie jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2.2.4. Powiatowy Konserwator Zabytków w Szamotułach.

W zakresie ochrony zabytków Gmina Wronki zobowiązana jest również do współpracy z Powiatowym Konserwatorem Zabytków w Szamotułach. W dniu 6 maja 2014 r. zawarte zostało porozumienia pomiędzy Wojewodą Wielkopolskim, a Starostą Powiatu Szamotulskiego w sprawie powierzenia Powiatowi Szamotulskiemu spraw z zakresu właściwości Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Dz.U. Woj. Wlkp. z dn.6 maja 2014r., poz. 2966r).

Przyjęto iż do zadań Powiatowego Konserwatora Zabytków należą następujące czynności:

- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń dotyczących zabytków, określonych w ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w przepisach odrębnych, w sprawach dotyczących zabytków nieruchomych będących, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami oraz egzekwowanie obowiązków nałożonych na posiadaczy zabytków zgodnie z przepisami odrębnymi
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach
- współpraca z innymi organami administracji publicznej.

2.2.5. Strategia rozwoju miasta i gminy Wronki na lata 2014-2020 uchwalona 12 listopada 2014 r.

W uchwalonej w 2014 roku Strategii rozwoju uznano, iż wizja postępu zawiera się w tezie, iż Gmina Wronki jest przyjazna mieszkańcom, rozwinięta gospodarczo, zasobna ekonomicznie, atrakcyjna turystycznie, dzięki przedsiębiorczym i wykształconym mieszkańcom, czystemu środowisku, bogactwu dziedzictwa kulturowego oraz nowoczesnej i zmodernizowanej infrastrukturze.

Założono również w celu strategicznym 1: Funkcjonalna, estetyczna i dostępna przestrzeń publiczna; nowoczesna i zmodernizowana infrastruktura – cel operacyjny 1.4. : Modernizacja obiektów użyteczności publicznej następujące kierunki rozwoju związane z ochroną zabytków:

- rewitalizacja zabytkowych obiektów;
- modernizacja Muzeum Ziemi Wronieckiej;
- poprawa stanu technicznego budynków użyteczności publicznej;

W celu strategicznym 2: Nowoczesna, innowacyjna gospodarka z rozwiniętym sektorem turystycznym; cel operacyjny 2.4. Tworzenie korzystnych warunków do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki, w jednym z kierunków rozwoju jest ochrona zabytków.

Innych zapisów poświęconych zabytkom nie zastosowano.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta i gminy Wronki.

Na terenie Gminy Wronki istnieją dwa dobrze zachowane historyczne układy przestrzenne: ukształtowany etapami od średniowiecza do XX w. układ urbanistyczny śródmieścia Wroniek (wpisany do rejestru zabytków woj. wielkopolskiego pod nr 476/Wlkp./A) oraz pochodzący z końca XVIII w. ruralistyczny układ obecnej wsi, a dawnego miasteczka Wartosławia. W połączeniu z niemal pięciuset zabytkowymi obiektami lub zespołami zabytków architektury, stanowiskami archeologicznymi oraz innymi elementami dziedzictwa kulturowego, znajdującymi się zarówno na terenie objętym obszarową ochroną, czyli głównie w śródmieściu Wroniek, jak i rozszanymi na obszarze całej gminy, stanowi to o względnie dużym nasyceniu terenu gminy substancją zabytkową, która w części podlega już ochronie konserwatorskiej z racji wpisania poszczególnych obiektów i ich zespołów do rejestru zabytków, w części zaś stanowi liczną grupę zabytków wstępnie zewidencjonowanych, z których część powinna zostać objęta taką ochroną z uwagi na wartość historyczną poszczególnych zespołów bądź obiektów.

3.1. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości o najwyższym znaczeniu dla gminy (wpisane do rejestru zabytków)

Wpisem do rejestru zabytków na obszarze Gminy Wronki objęto do tej pory 13 odrębnych obiektów zabytkowych i 6 zespołów obiektów zabytkowych obejmujących 22 obiekty, ponadto 1 zabytkowy układ przestrzenny (urbanistyczny). Do tej grupy obiektów, ich zespołów i układów przestrzennych zastosowanie mają wszelkie rygory prawne wynikające z treści właściwych aktów prawnych.

Podstawowe znaczenie ma ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014r, poz. 1446 ze zm.).

Zabytkowe układy przestrzenne

Wronki

- historyczny układ urbanistyczny, XIV-XX w., nr rej.: 476/Wlkp./A z 16.03.2007 r.,

Obiekty zabytkowe i zespoły obiektów zabytkowych

BIEZDROWO

- kościół par. p.w. św. Mikołaja, 1 poł. XV w., 1784 r., nr rej.: AK-I-11a/144 z 21.12.1932 r.,
- zespół pałacowy, ok. 1880 r., nr rej.: A-1428 z 11.04.1973 r.:
 - pałac
 - park,

CHOJNO

- kościół par. p.w. Chrystusa Króla, 1926-28 r., nr rej.: 111/Wlkp./A z 26.11.2002 r.,
- cmentarz par. rzym.-kat, 1917 r., nr rej.: 473/Wlkp./A z 12.12.2006 r.,

ĆMACHOWO

- park dworski, 2 poł. XIX w., nr rej.: A-462 z 12.10.1983 r.,

NOWA WIEŚ

- zespół pałacowy, 1874 r., nr rej.: A-1429 z 11.04.1973 r.:
 - pałac
 - park
 - oficyna, nr rej.: A-479 z 12.12.1983 r.,

POŻAROWO

- zespół pałacowy, 1870-80 r., nr rej.: 1449 z 8.06.1973 r.:
 - pałac
 - park,
- zespół folwarczny, 1870-80 r., nr rej.: 947/Wlkp/A z 31.10.2014 r.:

- rządcówka
- ubicacja
- spichlerz
- owczarnia
- obora I
- obora II
- gorzelnia
- teren folwarku,

WARTOSŁAW

- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. p.w. Najśw. Serca Pana Jezusa, 1854-5r., nr rej.: A-485 z 13.12.1983 r.,
- kościół cmentarny, fil. p.w. Świętej Trójcy i św. Łukasza, drewn.-mur., 1785 r., nr rej.: A-775 z 14.11.1964 r.

WRONKI

- kościół par. p.w. Św. Katarzyny, ul. Sierakowska, XV-XVI w., nr rej.: AK-I-11a/158 z 21.12.1932 r.,
- kościół poddominikański (obecnie franciszkański) p.w. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, ul. Mickiewicza, poł. XVII w., nr rej.: AK-I-11a/159 z 21.12.1932 r.,/*
- zespół budynków, ul. Poznańska 1, nr rej.: 113/Wlkp./A z 29.11.2002 r.:
 - dom, 1902 r.,
 - oficyna, szach., poł. XIX w.,
 - spichrz, 1897 r.,
 - magazyn, 1890 r.,
- dom – willa Wilczewskich, ul. Poznańska 61, 1903 r., nr rej. 763/Wlkp/A z dnia 24 września 2009 r.,
- dworzec kolejowy, ul. Dworcowa, po 1906 r. (przed 1918) r., nr rej.: 114/Wlkp./A z 29.11.2002 r.,
- wodociągowa wieża ciśnień, 1900 r., nr rej.: j. w.,
- wodociągowa wieża ciśnień, ul. Partyzantów 9, 1893 r., nr rej.: 112/Wlkp./A z 29.11.2002 r.,
- spichrz, ul. Szkolna 2, poł. XIX w., nr rej.: A-523 z 29.06.1985 r.,

WRÓBLEWO

- zespół pałacowy, nr rej.: A-1435 z 11.04.1973 r.:
 - pałac, pocz. XIX w., 1864 r.,
 - kaplica, 1855 r.,
 - park, XIX w.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości (gminna ewidencja zabytków)

Ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy należy do obowiązków samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej (m.in. zarządami gmin), precyzuje art. 4 Ustawy z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (DZ.U. Nr 162 z 2003 r., poz. 1568). Gminy między innymi mają dbać o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”.

Jednym z obowiązków nałożonych przez tą ustawę na gminy jest: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której jest mowa w artykule 22. Punkt 4 tego artykułu mówi: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy”. Natomiast punkt 5 określa zakres gminnej ewidencji:

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zakres informacji o zabytkach nieruchomych, zawartych w karcie adresowej określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja

2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. nr 113, poz. 661).

Zbiór obiektów zawarty w gminnej ewidencji zabytków ulec może jednak zmianie. Wynika to z faktu zmian jakie następować mogą w strukturze zabytkowej obiektów zawartych w ewidencji gminnej. Mogą one ulec zniszczeniu, rozbiórce lub przebudowie i w związku z tym należy weryfikować karty wchodzące w skład zbioru gminnej ewidencji zabytków. Włączanie i wyłączanie obiektów z gminnej ewidencji zabytków następuje w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków dla Wronek oprócz obiektów zabytkowych objętych wpisem do rejestru zawiera ponadto wykaz ponad 400 innych zabytków nieruchomych, w tym ponad 100 zespołów obiektów zabytkowych.

BIELAWY

1. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty.

BIEZDROWO

2. Zespół kościoła parafialnego p w. Św. Krzyża i św. Mikołaja:

- a) kościół, mur., 1436-1441 r., gruntowna przebudowa i remont, dobudowa wieży 1784 r., remont w r. 1870, odbudowa wieży po uderzeniu pioruna 1890 r., dobudowa dwóch kaplic po bokach prezbiterium 1898-1899, przebudowa prezbiterium, remont kościoła 1924-1926 r. wg proj. arch. Stefana Cybichowskiego, remont elewacji 1988 r.,
- b) plebania, mur., k. XVIII w., rozbud. i przebud. 2 poł. XIX w., dobudowa ryzalitu i bocznych aneksów XX w.,
- c) stodoła/budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.,
- d) dom parafialny, ob. nr 5 mur., ok. 1900 r.,
- e) ubikacja przy plebanii, mur. ok. 1900 r.
- f) grobowiec rodziny Wilhelmi, mur., k. XIX w.,
- g) kostnica, mur., XIX/XX w.,
- h) brama i ogrodzenie, mur., XVIII w., brama przebud. 1927 r. wg proj. arch. Stefana Cybichowskiego.

3. Brama cmentarza parafialnego, mur., drewn. k. XIX w.

- 4. Cmentarz przykościelny**, XIV w. - XIX w., rzym.-kat., zamknięty.
5. Cmentarz parafialny, wzmiankowany w 1798 r. - XX w., rzym.- kat., czynny.

6. Szkoła, mur., pocz. XX w.

7. Zespół pałacowy:

- a) pałac, mur., ok. 1880, wg projektu arch. Stanisława Hebanowskiego,
b) park krajobrazowy, 2 poł. XIX w.

8. Zespół folwarczny, wł. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa:

- a) stajnia cugowa, mur. kam., k. XIX w.,
- podwórze :
b) obora i spichlerz, ob. magazyn, mur., k. XIX w.,
- kolonia domów pracowników folwarcznych:
c) dom nr 52, wł. U M i G Wronki, mur., 1912 r., częściowo .przebud.,
d) dom nr 53, mur., 1 poł. XIX w., cz. przebud.,
e) czworak, ob. dom nr 54, mur., 1910 r.,
f) czworak, ob. dom nr 55, mur., 1910 r.,
g) budynek inwentarski pracowników folwarcznych, ob. mieszkalny nr 56,
mur., pocz. XX w.

9. Dom nr 6, mur., pocz. XIX w., rozbud. pocz. XX w.

10. Dom nr 10, mur., kam., k. XIX w.

11. Dom nr 59, mur., glin. Pocz. XIX w.

12. Dom nr 65, mur., kam., k. XIX w.

13. Krzyż na cmentarzu parafialnym, mur. XIX/XX w.

14. Most nad strumieniem, mur., 1901 r.

CHOJNO

14. Zespół kościoła parafialnego p.w. Chrystusa Króla:

- a) kościół, mur., 1927 r.,
b) ogrodzenie i brama, mur., l. 30 XX w.,
c) plebania, ob. nr 74 mur, l ćw. XX w.,
d) obora, mur., pocz. XX w.

15. Brama i ogrodzenie cmentarza parafialnego, mur. ok.1918 r.

16. Szkoła, mur., 1898 r.

17. Zespół leśniczówki Chojno:

a) leśniczówka, mur., pocz. XX w., przebud. l. 30. XX w.,(?),

b) budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

18. Sala zabaw, tył działki Chojno nr 10, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.

19. Dom nr 7, mur., l. ćw. XX w.

20. Dom nr 4, mur., pocz. XIX w.

21. Dom nr 13, mur., pocz. XX w.

22. Dom nr 32, szach, mur., ok. poł. XIX w.

23. Dom nr 37, mur., pocz. XX w.

24. Dom nr 39, mur., pocz. XX w.

25. Dom nr 61, mur., l. 30 XX w.

26. Dom nr 63, mur., k. XIX w.

27. Dom nr 64, mur., pocz. XX w.

28. Dom nr 65, mur., 1901 r., częściowo przebud.

29. Dom nr 78, - zespół dawnej szkoły ewangelickiej:

a) dom mieszkalny - była szkoła ewangelicka, mur., k. XIX w.,

b) budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.

30. Cmentarz, pocz. XX w., ewang., zamknięty.

31. Cmentarz, pocz. XX w., rzym.-kat., czynny.

32. Mogiła żołnierzy napoleońskich, rzym.-kat. pocz. XIX w.

CHOJNO MŁYN

33. Zagroda młynarska:

a) pozostałości młyna, mur., pocz. XX w. częściowo rozebrany l. 90 XX w.,

b) budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.

ĆMACHOWO

34. Pozostałości zespołu dworskiego (dwór po 1896 r., spalony w styczniu 1945 r., następnie rozebrany po 1945 r.):

a) park krajobrazowy, wł. U M i G, 2 poł. XIX w., przekształcony i powiększony ok. 1910 r.,

b)stajnia koni wyjazdowych, ob. mieszkanie i budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.

35. Zespół folwarczny, wł. RSP:

- podwórze folwarczne:

- a) obora, ob. magazyn, mur., k. XIX w., przebud. po 1945 r.,
- b) stodoła, mur., k. XIX w.,
- c) spichlerz/rządówka, ob. biura, mur., k. XIX w., ob. przebud.,
- d) gorzelnia, mur., k. XIX w.,
- e) ogrodzenie, mur, k. XIX w.,

- kolonia mieszkalna pracowników folwarcznych:

- f) 6 domów pracowników, mur., k. XIX w.

DĄBROWA**36. Pozostałości zespołu folwarcznego:**

- a) stajnia, mur., k. XIX w., przebud.,
- b) stodoła, mur., k. XIX w., przebud.

GOGOLICE**37. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty.****JASIONNA****38. Szkoła, ob. nr 45, mur., k. XIX w.****39. Dom nr 2/3, mur., pocz. XX w.****40. Dom nr 4, mur., pocz. XX w.****41. Dom nr 9, mur., pocz. XX w.****42. Dom nr 10, mur., k. XIX w.****43. Dom nr 14, mur., pocz. XX w.****44. Zagroda nr 18:**

- a) dom, mur., k. XIX w.,
- b) budynek gospodarczy w zagrodzie, mur., k. XIX w.

45. Dom nr 36, mur., k. XIX w.**46. Dom nr 38, mur., k. XIX w.****47. Dom nr 43, mur., k. XIX w.****48. Dom nr 50, mur., k. XIX w.****49. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty.**

KŁODZISKO

50. Szkoła, mur., pocz. XX w.

51. Leśniczówka, mur., pocz. XX w.

52. Pozostałości zespołu folwarcznego:

a) ośmiorak, ob. dom nr 66, mur., 1903 r.,

b) chlew, mur. pocz. XX w.

53. Dom nr 25, mur., 3 ćw. XIX w.

54. Dom nr 35, mur., pocz. XX w.

KOBUSZ

55. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty.

LUBOWO

56. Dom nr 4, szach., mur. drewn, 2 poł. XIX w.

57. Dom nr 6, mur., pocz. XX w.

58. Zagroda nr 17:

a) dom, mur., 1923 r.,

b) budynek gospodarczy, mur., 1914 r.,

c) budynek inwentarski/gospodarczy, mur. pocz. XX w.

59. Dom nr 18, mur., pocz. XX w.

60. Cmentarz, XIX w., ewang., zamknięty.

LUBOWO DRUGIE

61. Cmentarz, XIX w., ewang., zamknięty.

62. Szkoła, mur. pocz. XX w.

LUBOWO ZDROJE

63. Cmentarz, XIX w., ewang., zamknięty.

LUTYNIEC

64. Leśniczówka Lutyniec, wł. Nadleśnictwo Wronki, mur., pocz. XX w.

MARIANOWO**65. Pozostałości zespołu folwarcznego:**

- a) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 15, mur., pocz., częściowo przebud.

MOKRZ**66. Zespół stacji kolejowej:**

- a) budynek przy stacji, ob. nr 5, mur., k. XIX w.,
- b) dom pracowników kolei nr 1, mur., pocz. XX w.,
- c) dom pracowników kolei nr 2, mur., pocz. XX w.,
- d) dom pracowników kolei nr 3, mur., pocz. XX w.,
- d) dom pracowników kolei przy torach nr 4, mur., k. XIX w.

67. Leśniczówka, nr 11

- a) dom mur., pocz. XX, częściowo przebud.,
- b) budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

68. Dom nr 9, mur. drewn., pocz. XX w.**NADOLNIK****69. Zagroda nr 1**

- a) dom mieszkalny, mur. pocz. XX w.,
- b) budynek gospodarczy, mur. pocz. XX w.,
- c) stodoła, mur. - drewn., pocz. XX w.

NOWA WIEŚ**70. Zespół dworski, ob. Dom Pomocy Społecznej, ul. Szamotulska nr 9:**

- a) pałac, mur., 1874-1876, arch. Stanisław Hebanowski, część zachodnia przekształcona w k. XIX w. oraz po 1945 r.,
- b) oficyna I, mur., 3 ćw. XIX w., częściowo przebud.
- c) oficyna II, ob. ul. Parkowa nr 3, mur., 4 ćw. XIX w., ob. przebudowana,
- d) oficyna III, ob. dom mieszkalny, ul. Parkowa 4, mur. k. XIX w.,
- e) park krajobrazowy, 2 poł. XVIII w., przekształcony 4 ćw. XIX w. i 3 dek. XX w.,
- f) budynki d. ogrodnictwa, mur., k. XIX w.,
- g) bramy wjazdowe, mur., 4 ćw. XIX w.

71. Zespół folwarczny:

- a) dom dzierżawcy, ob. ul. Parkowa nr 6, mur., 1913 r.,

- b) obora, mur., 1900 r.,
- c) stodoła, mur., 1912 r.,
- d) spichlerz, mur., 1905 r.,
- e) kuźnia, mur., k. XIX w.

72. Kolonia domów pracowników folwarcznych:

- a) dom stangreta, ob. ul. Szamotulska nr 10, mur., 1909 r.,
- b) 4 domy przy ul. Szamotulskiej, mur., pocz. XX w.,
- c) 6 domów przy drodze do Starego Miasta, mur., pocz. XX w.

73. Dom nr 2/3, ul. Szkolna, mur., 1928 r.

74. Dom nr 11, ul. Szkolna, mur., pocz. XX w.

75. Szkoła, ul. Szkolna 5, mur. XIX/XX w.

OBELZANKI

76. Dom nr 4, mur., pocz. XX w., opuszczony.

77. Dom nr 6, mur., pocz. XX w.

78. Dom nr 8, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.

OLESIN**79. Pozostałości zespołu folwarcznego:**

- a) dom, mur., pocz. XX w.,
- b) budynek inwentarski, mur., częściowo przebud., mur., pocz. XX w.,
- c) stodoła, mur., pocz. XX w.

OLIN**80. Pozostałości zespołu folwarcznego:**

- a) dom mieszkalny pracowników folwarcznych, mur., pocz. XX, przebud.,
- b) stodoła, ob. magazyn, mur., przebud.

PAKAWIE**81. Zespół folwarczny:**

- a) dom, nr 16, mur., pocz. XX, częściowo przebud.
- b) wozownia (?), ob. garaż, mur. kam., pocz. XX w.,
- c) stajnia, mur., pocz. XX w.,
- d) spichlerz, mur. kam, pocz. XX w.

PIERWOSZEWO**82. Pozostałości zespołu folwarcznego:**

- a) stodoła, mur., częściowo przebud.,
- b) gorzelnia, ob. budynek mieszkalny i gospodarczy, mur., k. XIX w., przebud.

PILA**83. Dom** nr 1, mur., pocz. XX w.**POPOWO****84. Szkoła**, mur., pocz. XX w.**85. Zagroda młynarska**, ob. nr 36:

- a) dom młynarza, mur., 1899 r.,
- b) budynek gospodarczy, mur., 1913 r.,
- c) stajnia, mur., pocz. XX w.

86. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty.**87. Dom** nr 29, mur. pocz. XX w.**POŻAROWO****88. Szkoła**, mur., pocz. XX w.**89. Zespół pałacowy:**

- a) pałac, mur., XVIII, przebud. i rozbud. k. XIX w., ok. 1910 r.,
- b) park krajobrazowy, XVIII w., przekształcony k. XIX w. i pocz. XX w.

90. Zespół folwarczny:

- podwórze folwarczne:

- a) rządcówka, mur. pocz. XX w.,
- b) ubikacja, mur., pocz. XX w.,
- c) budynek mieszkalny, mur., k. XIX w.,
- d) stajnia koni wyjazdowych, mur., k. XIX w.,
- e) 2 obory, mur., k. XIX w.,
- f) mostek I, mur, k. XIX w.,
- g) mostek II, mur, k. XIX w.,
- h) owczarnia, mur., 1872 r.,
- i) kamień z herbem Łódzia, kamień, k. XIX w.,
- j) gorzelnia, mur., pocz. XX w.,
- k) 2 stodoły, mur., k. XIX w.,
- l) spichlerz, mur., k. XIX w.,
- ł) ogrodzenie, mur., k. XIX w,

- kolonia domów pracowników folwarcznych:

- m) 5 domów pracowników folwarcznych, mur., k. XIX w. - pocz. XX w.,

- n) stodoła, mur. k. XIX w.,
- o) stróżówka, mur. k. XIX w.

PUSTELNIA**91. Zespół leśniczówki, wł. Nadleśnictwo Wronki:**

- a) leśniczówka, mur., 1904 r.,
- b) budynek inwentarski, mur., drewn., pocz. XX w.,
- c) stodoła, drewn., pocz. XX w.

RZECIN**92. Zespół szkoły, ob. nr 9:**

- a) szkoła, mur., pocz. XX w.,
- b) budynek gospodarczy, mur. pocz. XX w.,
- c) ubikacje przy szkole, mur. pocz. XX w.

93. Dom nr 3, mur., k. XIX w.**94. Dom nr 7, mur., 1907 r.****95. Dom nr 10, mur., pocz. XX w.****96. Dom nr 16, mur, pocz. XX, rozbud. l. 90. XX w.****97. Dom nr 29, mur, pocz. XX w.****98. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty.****SAMITA:****99. Leśniczówka, mur., 1905 r.****100. Kamienny drogowskaz na Samite, kam., poł. XIX w.****SAMOŁĘŻ****101. Zespół szkoły:**

- a) szkoła, mur., pocz. XX w.,
- b) budynek gospodarczy, mur., drewn., pocz. XX w.

102. Zespół folwarczny:

- podwórze folwarczne, ob. rozparcelowane:

- a) rządcówka, mur., 1907 r.,
- b) obora ze spichlerzem, ob. w zagrodzie nr 69, mur., pocz. XX,
- c) owczarnia, ob. w zagrodzie nr 73, mur., 2 poł. XIX w.,
- d) stodoła, ob. w zagrodzie nr 74, mur., kam, 2 poł. XIX w.,
- e) stodoła, ob. w zagrodzie nr 72, mur., drewn., pocz. XX w.,

- kolonia domów pracowników folwarcznych:

- f) włodarzówka, ob. dom nr 63, mur., 1912 r.,

- g) dom pracowników folwarcznych, ob. dom nr 64, mur., 1910 r.,
- h) dom pracowników folwarcznych, ob. dom nr 65, mur., 1902 r.,
- i) dom pracowników folwarcznych, ob. dom nr 66, mur., 1899 r.,
- j) dom pracowników folwarcznych, ob. dom nr 67, mur., 1899 r.

103. Zespół domu nr 19:

- a) dom, mur., k. XIX w.,
- b) budynek gospodarczy, mur., 1895 r.

104. Dom nr 24, mur., 1929 r.**105. Dom nr 29, mur., pocz. XX w.****106. Dom nr 33, mur., szach., 4 ćw. XIX w.****107. Dom nr 36, mur., 1904 r.****108. Dom nr 37, mur., ok. 1904 r.****109. Dom nr 61, mur., k. XIX w.****SMOLNICA****110. Zagroda młynarska, ob. podzielona:**

- a) młyn, mur., k. XIX w.,
- b) dom młynarza, ob. w zagrodzie nr 3, mur., pocz. XX w.,
- c) budynek gospodarczy, ob. w zagrodzie nr 3, mur., pocz. XX w.

111. Zespół folwarczny:

- a) rządcówka, ob. dom nr 1, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.,
- b) czworak, ob. dom nr 2, mur., 1914 r.,
- c) czworak, ob. dom nr 4, mur., pocz. XX w.,
- d) owczarnia, ob. magazyn, mur., 1904 r.
- e) stodoła, mur., 1911 r.

STARE MIASTO**112. Pozostałości zespołu folwarcznego:**

- a) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 15, mur., 1904(7) r.,
- b) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 16, mur., 1904 r.,
- c) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 18, mur., 1909 r.

113. Dom nr 2, drew. 1938 r.**SZKLARNIA****114. Zespół folwarczny:**

- a) dom, mur., k. XIX w.,
- b) magazyn, mur. 1926r., przebudowany,
- c) chlewnia, mur. k. XIX w., przebudowany.

WARTOSŁAW

115. Układ ruralistyczny wsi, k. XVIII w.

116. Kaplica pw. Św. Trójcy i Św. Łukasza Ewangelisty, mur., 1795 r., przebud. 1935 r.

117. Zespół kościoła ewangelickiego, ob. rzymsko-katolickiego p.w. Najświętszego Serca Jezusa:

- a) kościół, mur., 1854-5 r., wieża pocz. XX w.,
- b) pastorówka, ob. dom nr 27, mur., ok. 1904 r.

118. Zespół szkoły:

- a) szkoła, mur., pocz. XX w.,
- b) budynek gospodarczy, mur., drewn. pocz. XX w.

119. Zespół domu nr 2:

- a) dom, mur., 1859 r., częściowo przebud.,
- b) stodoła, mur., k. XIX w.,

120. Zespół domu nr 3:

- a) dom, mur., k. XIX w., częściowo przebud.,
- b) budynek gospodarczy, mur., drewn., k. XIX w.

121. Dom nr 4, mur., szach., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.

122. Dom nr 6, mur., k. XIX w.

123. Dom nr 7, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

124. Dom nr 8, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.

125. Dom nr 9, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

126. Dom nr 10, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

127. Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

128. Zespół domu nr 12:

- a) dom, mur., szach, ok. poł. XIX w., częściowo przebud., - budynek zatracił swój zabytkowy charakter,
- b) budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.

129. Dom nr 13, mur., k. XIX w., częściowo przebud.

130. Dom nr 14, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.

131. Dom nr 15, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.

132. Dom nr 16, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.

133. Dom nr 17, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.

134. **Dom** nr 19, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
135. **Dom** nr 20, mur., szach., 1 poł. XIX w., częściowo przebud.
136. **Dom** nr 21, mur., 2 poł. XIX w.
137. **Dom** nr 22, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
138. **Dom** nr 24, szach., mur., ok. poł. XIX w.
139. **Dom** nr 28, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
140. **Dom** nr 29, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
141. **Dom** nr 30, mur. szach., ok. poł. XIX w.
142. **Dom** nr 31, mur., pocz. XX, częściowo przebud.
143. **Dom** nr 32, mur. szach, ok. poł. XIX w.
144. **Dom** nr 33, mur. szach., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
145. **Dom** nr 34, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
146. **Dom** nr 35, mur., 2 poł. XIX w.
147. **Dom** nr 36, szach, mur., drew., 1 poł. XIX w.
148. **Dom** nr 37, mur. szach., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
149. **Dom** nr 38, mur., 1 poł. XIX w., częściowo przebud.
150. **Dom** nr 39, mur., 2 poł. XIX w.
151. **Dom** nr 40, mur., 2 poł. XIX w.
152. **Dom** nr 41, mur., 2 poł. XIX w.
153. **Dom** nr 42, ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
154. **Dom** nr 43, mur. szach., 1 poł. XIX w.
155. **Dom** nr 44, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
156. **Dom** nr 45, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
157. **Dom** nr 46, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
158. **Dom** nr 47, mur., szach, ok. poł. XIX w.
159. **Dom** nr 49, mur. szach., 1 poł. XIX w.
160. **Dom** nr 50, mur., szach, 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
161. **Dom** nr 51, mur., szach., ok. poł., XIX w., częściowo przebud.
162. **Dom** nr 52, mur., k. XIX w., częściowo przebud.

- 163. Dom** nr 53, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
- 164. Zagroda** nr 54:
- a) dom, mur. szach., ok. poł. XIX w.,
 - b) budynek gospodarczy, mur. koni. XIX w.
- 165. Zagroda** nr 56:
- a) dom, mur., k. XIX w., przebud.,
 - b) stodoła, szach., mur., k. XIX w.
- 166. Dom** nr 59, mur., k. XIX w.
- 167. Dom** nr 60, mur., 2 poł. XIX w.
- 168. Dom** nr 61, mur., 1 poł. XIX w., częściowo przebud.
- 169. Dom** nr 62, mur., pocz. XIX w.
- 170. Dom** nr 63, mur. szach., 1 poł. XIX w.
- 171. Dom** nr 64, mur., 2 poł. XIX w.
- 172. Dom** nr 66, mur., szach., ok. poł. XIX w.
- 173. Dom** nr 67, mur., k. XIX w., częściowo przebud.
- 174. Dom** nr 68, mur., szach., 1 poł. XIX w.
- 175. Dom** nr 69, mur., szach, ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
- 176. Dom** nr 70, ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
- 177. Dom** nr 71, mur., 2 poł. XIX w.
- 178. Dom** nr 72, mur., szach., ok. poł. XIX w.
- 179. Dom** nr 73, mur., 2 poł. XIX w.
- 180. Cmentarz**, XIX w., ewang., zamknięty.
- 181. Cmentarz**, pocz. XX w., rzym.-kat., zamknięty.
- 182. Cmentarz** żydowski, poł. XIX w. , zamknięty.
- 183. Wiatrak** koźlak – pozostałości, drew-mur, kon. XIX w.
- 184. Dom** młynarza, nr 77, mur. koniec XIX w.

WIERZCHOCIN

- 185. Szkoła**, mur., pocz. XX w.
- 186. Zespół folwarczny**, wł. RKS Bobulczyn:
- a) dom właściciela, mur., 2 poł. XIX w., przebud.,

- b) rządcówka, mur. 2 poł. XIX w.,
- c) 2 domy pracowników folwarcznych, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.,
- d) stodoła ze spichlerzem, mur., 2 poł. XIX w.,
- e) stodoła, ob. chlewnia, drewn., k. XIX w.

WITOLDOWO - CHOJNO

187. Pozostałości zespołu folwarcznego:

- a) dom, nr 3, mur. 2 poł. XIX w.

WRONKI

188. Układ urbanistyczny, XIV- pocz. XX w.

189. Zespół kościoła par. pw. Św. Katarzyny:

- a) kościół, mur., XV w., budowa ukończona pocz. XVI, poł. XVI w. użytkowany przez protestantów, ok. 1641 r. pożar kościoła, odbudowany i poświęcony 1660 r., przypuszczalnie w XVIII w. obniżone nawy boczne, restaur. XIX w., rekonstrukcja sklepień 1954-1955 r.,
- b) ogrodzenie, mur., XVIII w.,
- c) plebania, mur., ul. Sierakowska nr 5, mur., 1912 r.,
- d) szpital dla ubogich, później organistówka, ul. Sierakowska nr 12, mur., 1898 r.

190. Zespół kościoła i klasztoru poddominikańskiego, ob. OO Franciszkanów, ul. Rzeczna:

- a) kościół klasztorny pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, mur., 3 ćw. XVII w., arch. Krzysztof Bonadura starszy (?), restaur. ok. 1875-1882 r., 1925 r., 1975 r.,
- b) klasztor, ob. Wyższe Seminarium Duchowne, Wydział Teologiczny UAM, mur., 1875 r., 1984 r. pożar, odbudowany l. 80. XX w.,
- c) ogrodzenie, mur., żel, 1890 r.,
- d) budynek inwentarsko-magazynowy, mur., k. XIX w.

191. Cmentarza parafialny, ul. Sierakowska, założony 1826:

- a) kaplica rodziny Grabowskich, ob. kaplica pw. św. Krzyża, mur., 1887 r.,
- b) ogrodzenia i brama, mur., drewn. 2 poł. XIX w.,
- c) kapliczka cmentarna, mur. 1859 r.

192. Cmentarz przykościelny, XIII w.-XVIII w., rzym-kat., zamknięty.

193. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty.

194. Cmentarz, ul. Zacisze, XVII w., żydowski, zamknięty .

195. Pastorówka, ob. oddział Szkoły Podstawowej nr 2, ul. Poznańska nr 42, mur., pocz. XX w.

196. Ratusz, ul. Ratuszowa nr 5, mur., 1910 r.

197. Zespół budynków zakładu karnego:

- zespół budynków zakładu karnego, mur., 1889-1894 r.,

- zespół budynków mieszkalnych pracowników więzienia:

a) dom dyrektora, ob. dom ul. Lipowa nr 1, mur., ok. 1890 r.,

b) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 2, mur., ok. 1890 r.,

c) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 3, mur., ok. 1890 r.,

d) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 4, mur., ok. 1890 r.,

e) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 5, mur., ok. 1890 r.,

f) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 8, mur., ok. 1890 r.,

g) dom pracowników służby więz., ul. Niepodległości nr 2, mur., ok. 1890 r.,

h) budynek gospodarczy, mur., ok. 1890 r.,

i) dom pracowników służby więziennej, ul. Niepodległości nr 5, mur., ok. 1890 r.,

j) dom pracowników służby więziennej, ul. Niepodległości nr 8, mur., ok. 1890 r.,

k) budynek gospodarczy, ul. Niepodległości nr 8, mur., ok. 1890 r.,

l) dom pracowników służby więziennej, ul. Partyzantów nr 3, mur., ok. 1890 r.,

m) dom pracowników służby więziennej, ul. Partyzantów nr 12, mur., ok. 1890 r.,

n) dom pracowników służby więziennej, ul. Polna nr 1, mur., ok. 1890 r.,

o) dom pracowników służby więziennej, ul. Polna nr 3, mur., ok. 1890 r.,

p) dom pracowników służby więziennej, ul. Polna nr 4, mur., ok. 1890 r.,

q) dom pracowników służby więziennej, ul. Polna nr 5, mur., ok. 1890 r.,

- wodociągowa wieża ciśnień, ul. Partyzantów 9., mur., 1893 r.

198. Szkoła powszechna, ob. szkoła podstawowa, ul. Mickiewicza nr 5, mur. 1884 r.

199. Dom sierot i ochronka, ob. przedszkole, ul. Kościuszki nr 20, mur., 1903 r.

200. Zespół dworca kolejowego:

a) dworzec kolejowy, mur., po 1906 r. (przed 1918), ul. Dworcowa,

b) wodociągowa wieża ciśnień, mur., ok. 1910 r.,

c) magazyn, ul. Dworcowa, szach., k. XIX w.,

d) nastawnia, mur., k. XIX w.,

e) lokomotywownia, mur. K. XIX w., ul. Dworcowa,

f) dom pracowników kolei, ul. Dworcowa nr 6, mur., k. XIX w.,

g) dom pracowników kolei, ul. Dworcowa nr 8, mur., k. XIX w.,

h) dom pracowników kolei, ul. Dworcowa nr 10, mur., pocz. XX w.

201. Stacja poczty konnej, ob. magazyn, ul. Kościuszki nr 26A, mur.,

2 poł. XIX w.

202. Budynek gospodarczy przy stacji poczty konnej, ul. Kościuszki nr 26A mur., k. XIX w.

203. Straż pożarna i świetlica, ob. OSP Wronki, ul. Kościuszki, mur., 1931 r., częściowo przebud.

204. Leśnictwo, ul. Leśna, mur., 1 ćw. XX w.

205. Pozostałości zespołu folwarcznego Zamość, ul. Nadbrzeżna:

a) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 12a/14, mur., pocz. XX w.,

b) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 16/18, mur., 1912 r.,

c) stodoła, mur., 1909 r.

ul. Chrobrego:

206. Dom nr 15, mur., l. 30. XX w.

207. Stacja pomp ob. hydrofornia, ul. Bolesława Chrobrego 6A, ok. 1905 r.

ul. Dworcowa:

208. Dom nr 1, mur., 1913 r.

209. Dom nr 3, mur., k. XIX w.

210. Dom nr 5, mur., pocz. XX w.

211. Dom nr 7, mur., pocz. XX w.

212. Dom nr 9, mur., pocz. XX w.

213. Dom nr 13, willa „Astra”; mur., pocz. XX w.

214. Dom nr 15 z budynkiem gospodarczym, pocz. XX w.

ul. Garncarska:

215. Dom nr 3/5, mur., ok. poł. XIX w.

ul. Klasztorna

216. Dom nr 1, mur. szach., ok. poł. XIX w., cz. przebud. pocz. XX w.

217. Dom nr 2., mur., ok. poł. XIX w.

218. Dom nr 3. mur., ok. poł. XIX w.

219. Dom nr 4, mur., ok. poł. XIX w., przebud.

220. Dom nr 5, mur ok. poł. XIX w.

221. Dom nr 6, mur., 2 poł. XIX w.

222. Dom nr 8, mur., ok. poł. XIX w.

ul. Kościelna

223. Dom nr 1, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.

224. Dom nr 4, mur., ok. poł. XIX w., przebud. elewacja.

225. Dom nr 7, mur., k. XIX w.

226. Dom nr 9, mur., ok. poł. XIX w., przebud.

227. Dom nr 10, mur., ok. poł. XIX w.

228. Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w.

229. Dom nr 12/14, mur., 2 poł. XIX w., przebud. elewacja.

230. Dom nr 13, mur., 2 poł. XIX w., przebud.

231. Dom nr 15, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

232. Dom nr 16, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

233. Dom nr 17, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.

234. Dom nr 19, mur., k. XIX w.

235. Dom nr 21, mur., poł. XIX w., częściowo przebud.

236. Dom nr 23, mur., 1 poł. XIX w.

237. Dom nr 25, mur., 2 poł. XIX w., przebud. elewacja.

238. Dom nr 27, mur., 2 poł. XIX w., przebud. elewacja.

239. Dom nr 29, mur., k. XIX w., częściowo przebud.

240. Dom nr 31, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.

ul. Kościuszki

241. Dom nr 1, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

242. Dom nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.

243. Dom nr 6, mur., ok. poł. XIX w.

244. Dom nr 7, mur., 3 ćw. XIX w.

245. Dom nr 8, mur., 2 poł. XIX w.

246. Dom nr 9, mur., k. XIX w., przebud.

247. **Dom** nr 10, mur. glin., 2 poł. XIX w.
248. **Dom** nr 11, mur., l. 30. XX w.
249. **Dom** nr 12, mur., 2 poł. XIX w.
250. **Dom** nr 13, mur., k. XIX w.
251. **Dom** nr 15, mur., k. XIX w.
252. **Dom** nr 16, mur., 3 ćw. XIX w., przebud. elewacja frontowa.
253. **Dom** nr 17, mur., 2 poł. XIX w.
254. **Dom** nr 18, mur., 2 poł. XIX w., przebud. elewacja frontowa.
255. **Dom** nr 22, mur., 4 ćw. XIX w., cz. przebud.
256. **Dom** nr 24, mur., 4 ćw. XIX w., przebud. elewacja frontowa.
257. **Dom** nr 26, mur., 3 ćw. XIX w.

ul. Kręta

258. **Dom** nr 2, mur., 1 poł. XIX w., częściowo przebud.
259. **Dom** nr 3, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.
260. **Dom** nr 4/6, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
261. **Dom** nr 5, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
262. **Dom** nr 8, mur., ok. poł. XIX w.
263. **Dom** nr 10, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.
264. **Dom** nr 16, mur., 2 poł. XIX w.
265. **Dom** nr 18, mur., k. XIX w.
266. **Dom** nr 20, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. Krótka

267. **Dom** nr 1, mur., 1 poł. XIX w.
268. **Dom** nr 5, mur., 2 poł. XIX w.
269. **Dom** nr 7, mur., 2 poł. XIX w.

ul. Mickiewicza

270. **Dom** nr 7, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. Myśliwska

271. **Dom** nr 18, mur., k. XIX w.
272. **Dom** nr 20, mur., k. XIX w.
273. **Dom** nr 38/40, mur., k. XIX w.
274. **Dom** nr 42, mur., k. XIX w.

ul. Nadbrzeźna**275. Zagroda nr 2:**

- a) dom, mur., pocz. XX w.,
b) stodoła, szach, drew, pocz. XX w.,
c) budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w., częściowo przebud. obecnie dom mieszkalny.

276. **Dom** nr 3, mur, k. XIX w.

ul. Ogrodowa

277. **Dom** nr 8, mur., 1910 r.

ul. Podgórna

278. **Dom** nr 1, mur., szach., 2 poł. XIX w.
279. **Dom** nr 2, mur., 2 poł. XIX w.
280. **Dom** nr 3, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
281. **Dom** nr 5, mur., ok. poł. XIX w., cz. przebud.
282. **Dom** nr 9, mur., 2 poł. XIX w.

ul. Polna

283. **Dom** nr 2, mur. Pocz. XX w.
284. **Dom** nr 6, mur., pocz. XX w.

ul. Powstańców Wlkp.

285. **Dom** nr 1, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.
286. **Dom** nr 2, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
287. **Dom** nr 4, mur., ok. poł. XIX w.
288. **Dom** nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.
289. **Dom** nr 6 (d. magazyn?), mur., k. XIX w., częściowo przebud.
290. **Dom** nr 10/12, mur., 1 ćw. XX w.
291. **Dom** nr 24, mur, l. 30. XX w.

292. **Dom** nr 30, mur, pocz. XX w.
- ul. Poznańska**
293. **Dom** nr 1, mur., 3/4 ćw. XIX w.
294. **Dom** nr 2, mur, ok. poł. XIX w., przebud.
295. **Dom** nr 3, mur, 4 ćw. XIX w.
296. **Dom** nr 4, mur., 3/4 ćw. XIX w.
297. **Dom** nr 6, mur., pocz. XX w.
298. **Dom** nr 7, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
299. **Dom** nr 8, mur., 3/4 ćw. XIX w.
300. **Dom** nr 10, mur., 4 ćw. XIX w.
301. **Dom** nr 11, mur., ok. poł. XIX w.
302. **Dom** nr 12, mur., 4 ćw. XIX w.
303. **Dom** nr 14, mur., k. XIX w.
304. **Dom** nr 15, k. XIX w. przebud.
305. **Dom** nr 16, mur., 2 poł. XIX w.
306. **Dom** nr 18, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
307. **Dom** nr 19, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
308. **Dom** nr 20, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
309. **Dom** nr 21, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
310. **Dom** nr 22, mur., 4 ćw. XIX w.
311. **Dom** nr 23, mur., szach, ok. poł. XIX w.
312. **Dom** nr 24, mur., szach, częściowo przebud.
313. **Dom** nr 25, mur., szach., ok. poł. XIX w.
314. **Dom** nr 27, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
315. **Dom** nr 29, mur. szach., ok. poł. XIX w.
316. **Dom** nr 30, mur, k. XIX w.
317. **Dom** nr 31, mur., 3 ćw. XIX w.
318. **Dom** nr 33, mur, 1846 r.
319. **Dom** nr 34, mur, 3 ćw. XIX w.

- 320. **Dom** nr 36, mur, 3 ćw. XIX w.
- 321. **Dom** nr 37, mur, 4 ćw. XIX w.
- 322. **Dom** nr 38 z oficyną, mur, szach, 2 ćw. XIX w.
- 323. **Dom** nr 40, mur, poł. XIX w., częściowo przebud.
- 324. **Dom** nr 43, mur, k. XIX w., przebud.
- 325. **Dom** nr 45, mur, k. XIX w., przebud.
- 326. **Dom** nr 47, mur, pocz. XX w., przebud.
- 327. **Dom** nr 48, mur, pocz. XX w.
- 328. **Dom** nr 49, mur, 1905 r.
- 329. **Dom** nr 50, mur, 3 ćw. XIX w.
- 330. **Dom** nr 51, mur, pocz. XX w.
- 331. **Dom** nr 53, mur, 3 ćw. XIX w.
- 332. **Dom** nr 61, mur, 4 ćw. XIX w., budowniczy Wilczewskich.

ul. Ratuszowa

- 333. **Dom** nr 2, mur, l. 20. XX w.

Rynek

- 334. **Dom** nr 1, mur, 4 ćw. XIX w.
- 335. **Dom** nr 2, mur, ok. poł. XIX w.
- 336. **Dom** nr 3, ok. poł. XIX w., przebud.
- 337. **Dom** nr 4, mur, pocz. XX w.
- 338. **Dom** nr 5, mur, 1 poł. XIX w.
- 339. **Dom** nr 6, mur, ok. poł. XIX w.
- 340. **Dom** nr 7, mur, szach, 1 poł. XIX w.
- 341. **Dom** nr 8, mur, 4 ćw. XIX w.
- 342. **Dom** nr 9, mur, 4 ćw. XIX w.
- 343. **Dom** nr 12/13, mur., 3 ćw. XIX w.
- 344. **Dom** nr 14, mur., 4 ćw. XIX w.
- 345. **Dom** nr 15, mur., 1909 r.
- 346. **Dom** nr 17, mur., 4 ćw. XIX w.

347. **Dom** nr 18, mur., 3 ćw. XIX w.
348. **Dom** nr 19, mur., 1 poł. XIX w., przebud.
349. **Dom** nr 20, mur., k. XIX w.
350. **Dom** nr 21 (d. hotel), mur., pocz. XX w.
351. **Pomnik Powstańców Wielkopolskich**, mur. 2 poł. XX w.

ul. Rzeczna

352. **Dom** nr 2 mur., poł. XIX w.
353. **Dom** nr 4, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.
354. **Dom** nr 11, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.
355. **Dom** nr 13, mur., ok. poł. XIX w.

ul. Sierakowska

356. **Dom** nr 4, mur., 2 poł. XIX w.
357. **Dom** nr 6, mur., 4 ćw. XIX w.
358. **Dom** nr 8, mur., 4 ćw. XIX w.
359. **Dom** nr 9, mur., ok. poł. XIX w.
360. **Dom** nr 10, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
361. **Dom** nr 14, mur., ok. poł. XIX w.
362. **Dom** nr 15, mur., ok. poł. XIX w.
363. **Dom** nr 16, mur., 2 poł. XIX w.
364. **Dom** nr 17, mur., ok. poł. XIX w., przebud. elewacja.
365. **Dom** nr 18, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
366. **Dom** nr 19, mur., ok. poł. XIX w., przebud. elewacja.
367. **Dom** nr 20, mur., ok. poł. XIX w.
368. **Dom** nr 21, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
369. **Dom** nr 22, mur., ok. poł. XIX w.
370. **Dom** nr 25, mur., 4 ćw. XIX w., przebud. elewacja.
371. **Dom** nr 27, mur., 4 ćw. XIX w.
372. **Dom** nr 28, mur., 4 ćw. XIX w.
373. **Dom** nr 29A, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.

374. **Dom** nr 30, mur., ok. poł. XIX w.
375. **Dom** nr 32, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
376. **Dom** nr 34, mur., ok. poł. XIX w.
377. **Dom** nr 36, mur., ok. poł. XIX w.
378. **Dom** nr 38, mur., k. XIX w.
379. **Dom** nr 40, mur., 3 ćw. XIX w.
380. **Dom** nr 44, mur., pocz. XX w.

ul. Spokojna

381. **Dom** nr 5, mur., k. XIX w., częściowo przebud.
382. **Dom** nr 7, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
383. **Dom** nr 9, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

ul. Szkolna

384. **Dom** nr 1, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.

ul. Towarowa

385. **Dom** nr 1 mur. pocz. XX w.

ul. Wodna

386. **Dom** nr 1, mur, 2 poł. XIX w.
387. **Dom** nr 10, mur., 2 poł. XIX w.
388. **Dom** nr 11, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.

Plac Wolności

389. **Dom** nr 2, mur., l. 30. XX w. (?).
390. **Dom** nr 3, mur., pocz. XX w.
391. **Dom** nr 4, mur., 4 ćw. XIX w.
392. **Dom** nr 7, mur., 4 ćw. XIX w.
393. **Dom mieszkalny nr 9 z magazynem**, mur., pocz. XX w.
394. **Dom** nr 10 (Dom rabina?), mur., szach. ok. poł. XIX w.
395. **Dom** nr 11, mur., 2 poł. XIX w., cz. przebud.

ul. Zwycięzców

- 396. Dom** nr 1, mur., 2 poł. XIX w.
- 397. Dom** nr 2, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
- 398. Dom** nr 3, mur., 3/4 ćw. XIX w.
- 399. Dom** nr 4, mur., 3 ćw. XIX w., częściowo przebud.
- 400. Dom** nr 6, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
- 401. Dom** nr 7, mur., 2 poł. XIX w.
- 402. Dom** nr 8, mur., ok. poł. XIX w., przebud.
- 403. Dom** nr 9, mur., k. XIX w., przebud.
- 404. Dom** nr 10, mur., 1 ćw. XX w.
- 405. Spichlerz**, ob. Muzeum Regionalne, ul. Szkolna nr 2, mur., poł. XIX w. remont. 1983-1987 r.
- 406. Stolarnia**, ul. Szkolna nr 5, mur., ok. poł. XIX w.
- 407. Magazyn**, ul. Szkolna, szach., ok. poł. XIX w.
- 408. Zespół budynków zakładu przemysłu ziemniaczanego**, ul. Sierakowska 48:
- a) dom dyrektora, ul. Sierakowska nr 48, mur., pocz. XX w.,
 - b) altana ogrodowa, drewn., pocz. XX w.,
 - c) budynek administracyjny, mur., pocz. XX w., przebud. 1923 r., budowniczy Hans Kruger,
 - d) kotłownia, mur., pocz. XX w., - budynek nie istnieje,
 - e) warsztaty, mur., l. 30. XX w., - budynek nie istnieje.
- 409. Zespół cegielni**, ul. Rolna nr 14:
- a) dom, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - b) piec, mur., 4 ćw. XIX w., nadbudowany l. 90. XX w.

WRÓBLEWO

- 410. Szkoła**, mur., 1 ćw. XX w.
- 411. Zespół dworski:**
- a) pałac, mur., ok. 1870 r., projekt, arch. Stanisław Hebanowski,
 - b) kaplica pw. św. Stanisława Bpa, mur., 1855 r.,
 - c) park krajobrazowy, XVIII, przekształcony 2 poł. XIX w.,
 - d) lodownia, ok. poł. XIX w.,
 - e) pomnik pamięci Józefa Kwileckiego, mur. 2 poł., XIX w.,
 - f) kapliczka św. Jana Nepomucena, mur., 1785 r.

412. Zespół folwarczny:

- podwórze folwarczne:

- a) dom mieszkalny, mur., k. XIX w., częściowo przebud.,
- a) obora I, mur., 2 poł. XIX w.,
- b) obora II, mur., k. XIX w.,
- c) obora III, mur., k. XIX w.,
- d) spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w.,
- e) stajnia, mur., ok. poł. XIX w., przebud. 1927, zachowana częściowo,
- f) wozownia, mur., k. XIX w.,
- g) stodoła, 4 ćw. XIX w.,
- h) gorzelnia, mur., k. XIX w.,
- i) kuźnia, mur., k. XIX w.,

- kolonia domów pracowników folwarcznych

- j) 2 budynki mieszkalne, mur., 2 poł. XIX w. - pocz. XX w.,
- k) budynek gospodarczy, mur., kam., 4 ćw. XIX w.

413. Dom nr 11, mur. kam, 2 poł. XIX w.

414. Dom nr 23, mur. 4 ćw. XIX w.

415. Dom nr 25, mur., 4 ćw. XIX w.

416. Dom nr 38, mur., 4 ćw. XIX w.

417. Dom nr 57, mur., kam. 2 poł. XIX w.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków - wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Na terenie Gminy Wronki zabytki ruchome skupione są głównie w trzech zabytkowych obiektach sakralnych (kościół w Biezdrowie, Wartosławiu i Wronkach). Zabytki ruchome stanowią elementy wystroju i wyposażenie ww. kościołów. Są to głównie rzeźby, witraże, naczynia i szaty liturgiczne oraz ołtarze i ich części. Spośród nich 58 wpisano do rejestru zabytków.

BIEZDROWO

1. Wyposażenie kościoła p.w. Św. Mikołaja, XVI w.-XIX w. - 17 obiektów, B-99, 30.06.1971 r.,

- ołtarz, krucyfiks, kapliczki wotywno, obrazy, rzeźby, płyty nagrobne,
- monstrancja, kielich, puszka, pacyfikał, ornat, kapy.

WARTOSŁAW

2. Wyposażenie kościoła p.w. Św. Trójcy i Św. Łukasza, XVIII w.-XIX w. - 6 obiektów, B-161, 07.12.1974 r.

- ołtarz, rzeźby i obrazy.

WRONKI

3. Wyposażenie kościoła p.w. Św. Katarzyny, XVI w.-XVIII w. - 32 obiekty, B-109, 21.09.1971 r.,

- dzwon (obiekt z 1799 r. - nieistniejący), ołtarze, zespół 13 rzeźb, tablice epitafijne,
- monstrancja, kielich.

4. Wyposażenie kościoła p.w. Zwiastowania NMP, XIX w.-XX w. - 3 obiekty, B-162, 07.12.1971 r.

WRÓBLEWO

5. Wyposażenie kaplicy dworskiej oraz parku we Wróblewie XVIII – XIX w. – 5 obiektów, B-104 z dnia 30 czerwca 1971 r.

- portal kaplicy z 1855 r.,
- figura NMP Niepokalanej z 1785 r.,
- figura św. Wawrzyńca z 1785 r.,
- figura św. Jana Nepomucena z 1785 r.,
- pomnik poświęcony pamięci Józefa Kwileckiego z 1860 r.

Oprócz zabytków ruchomych objętych rejestrem zabytków na terenie gminy znajduje się ponadto, co najmniej kilkanaście zabytków ruchomych, pełniących podobne funkcje (m.in. wystrój kościoła poewangelickiego w Wartosławiu). Oprócz tego, w gminie zewidencjonowano 14 kapliczek i figur wiejskich i przydrożnych.

3.4. Krajobraz kulturowy gminy Wronki.

Gmina Wronki posiada ciekawy, zróżnicowany krajobraz kulturowy ze względu na specyficzne położenie. Prawobrzeżna część gminy, położona w Kotlinie Gorzowskiej (części pradoliny Wisły-Noteci), na północ od Warty, prawie w całości zajęta jest przez lasy Puszczy Noteckiej, porastające połodowcowe pola sandrowe i wały wydmore. Lewobrzeżna część, również ukształtowana przez lodowiec, stanowi skraj Wysoczyzny Poznańskiej. Różnica poziomów dochodzi tu nawet do 30 m. Drugim wyróżnikiem dwóch stref krajobrazu jest rozwijająca się w nich gospodarka. Prawobrzeżna część gminy, porośnięta lasami, posiada słabiej rozwiniętą sieć zabudowy, posiadającej lokalną specyfikę (pozostałości osadnictwa olęderskiego). Południe gminy, teren rolniczy, wyróżnia się typową zabudową wiejską, gdzie spotyka się stosunkowo dużą ilością zachowanych zespołów

dworsko-folwarcznych. Jak widać sytuacja geograficzna była głównym motorem kształtowania się krajobrazu kulturowego regionu. Warta dzieląca gminę na dwie „różne” strefy gospodarcze, oraz zróżnicowanie gleb spowodowały, że powstał podział na leśną północ i rolnicze południe.

Centralnym punktem Gminy jest miasto Wronki, które łączy w swym obrazie kulturowym komponenty związane z rozwijającą się zabudową miejską i budynkami sakralnymi wraz z obiektami związanymi z obiektami gospodarczymi. Dotykowym elementem jest położenie miasta nad rzeką Warta stanowiącą w przeszłości ważną drogę komunikacyjną i transportową. To dzięki niej miasto rozwijało się i czerpało zyski z pobieranych opłat.

3.5. Zabytki archeologiczne.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.

Do rejestru zabytków wpisane zostały następujące stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Wronki:

- Chojno stan.1 – cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 1360/A chronologia IV-V okres epoki brązu,
- Pierwoszewo stan. 1 – grodzisko średniowieczne, nr. rej. nr rej. 668/A,
- Popowo stan. 7 – cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 1361/A,
- Wartosław stan. 1 – cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 665/A chronologia IV-V okres epoki brązu,
- Wróblewo stan. 23 - grodzisko wczesnośredniowieczne, nr. rej. A-784/96,
- Wronki stan. 1 – cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 656/A,
- Wronki stan. 9 – cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 242/1315.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej z terenu gminy Wronki.

Wykaz stanowisko o własnej formie krajobrazu sporządzono na podstawie informacji zawartych na mapach stanowisk archeologicznych wykonanych w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski. Stanowiska, o których mowa w tym rozdziale to miejsca przekształcone przez działalność człowieka w sposób charakterystyczny i odznaczający się w terenie. Są to m.in. grodziska, kurhany, grobowce megalityczne itp.

Z terenu gminy Wronki znane są następujące stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazu:

- Kłodzisko – grodzisko wczesnośredniowieczne; nr. stan.1.
- Pierwoszewo – grodzisko średniowieczne; nr. stan 1.
- Wróblewo - grodzisko wczesnośredniowieczne; nr. stan. 23.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków.

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość	W tym wpisane do rejestru zabytków
a. grodziska	3	2
b. osady	443	0
c. cmentarzyska	17	5
d. inne	0	0
Razem	463	7

Z terenu gminy Wronki znanych jest około 463 stanowisk archeologicznych. Nie jest to jednak pełen obraz pradziejów gminy gdyż dokładną analizę utrudnia jej lesisty charakter, głównie na północ od rzeki Warty, gdzie występuje zwarty kompleks leśny Puszczy Noteckiej.

Najstarsze ślady osadnicze pochodzą z mezolitu, czyli środkowej epoki kamienia. (8000-4500 l p.n.e.) Z tego okresu zarejestrowanych jest 40 stanowisk archeologicznych. Z neolitu (4500-1800 l. p.n.e.) zarejestrowano podczas badań powierzchniowych ponad 65 stanowisk. Osadnictwo to zlokalizowane jest w dużej mierze na terasach pradoliny warty i grupuje się w rejonie Popowo - Pierwoszewo oraz Oporowo – Stróżki. Gwałtowny rozwój sieci osadniczej następuje w Epoce Brązu – z tego okresu zarejestrowanych jest ponad 350 stanowisk – zarówno kultury łużyckiej (1300-400 l. p.n.e.) jak i kultury pomorskiej (600-300 l. p.n.e.) W czasach tych intensywne osadnictwo zajmuje doliny rzek Warty i Ostorożanki wraz z innymi pomniejszymi ciekami. Występuje ono również w strefie brzegowej jezior Mylnik, Samołęskiego i Głuchowskiego. Szczególnie charakterystyczne dla tego regionu jest bogactwo dużych osad łużyckich między innymi w Wierzchocinie (6 osad – stan. 11, 18, 19, 26, 41), Popowie (14 osad – m.in. sta. 24, 26, 27, 28), Wronkach (stan. 23),

Pierwoszewie (stan. 18) i Wróblewie. Natrafiono również na cmentarzyska popielnicowe z tego okresu – duży kompleks we Wronkach (5 cmentarzysk), Nowej Wsi, Popowie, Ćmachowie, Lubowie, Wartosławiu, Chojnie i Kłodzisku. Szczególnie interesujące jest odkrycie z tego okresu cmentarzyska kultury łużyckiej w Wartosławiu, gdzie odkryto grób z niezwykle rzadkim wyposażeniem warsztatu odlewniczego.

Z okresu wpływów rzymskich osadnictwo reprezentowane jest przez pozostałości ponad 140 stanowisk archeologicznych. Podobnie jak w poprzedniej epoce życie w pradziejach koncentruje się głównie w dolinach rzek, jezior, i mniejszych cieków. Stanowiska z tego okresu tworzą kilka zespołów w rejonie Chojna, Oporowa, Strożek, Nowej Wsi, Biezdrowa, Popowa (np. stan. 7), Pierwoszewa (stan. 18), Wronek (stan. 29), Wróblewa, Wierzchocina, Wartosławia i Lubowa.

Bogato reprezentowane jest osadnictwo z okresu wczesnego średniowiecza i średniowiecza. Znamy w tym przypadku 200 stanowisk archeologicznych. Zajmowane są wtedy nie tylko rejony dolin rzecznych, ale i tereny wysoczyzny. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości i skupianie się osadnictwa w rejonie większych miejscowości takich jak Wronki, Rzecin, Jasionna, Chojno, Biezdrowo, Lubowo, Wartosław. Pierwoszewo, Popowo, Nowa Wieś, Wierzchocin i Głuchowo. Koncentracja stanowisk wczesnośredniowiecznych wokół Pierwoszewa oraz Wróblewa (stan. 22, 24) ma zapewne związek z obecnością tu grodów.

Stanowiska z terenu gminy Wronki znane są głównie z badań powierzchniowych, w związku z tym należy traktować to jako rozpoznanie wstępne omawianego obszaru. Niemniej część z nich uznać należy za stanowiska o dużej wartości poznawczej i objąć ścisłą ochroną.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i zagrożenia dla zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy.

Zabudowa miasta Wronki, składa się głównej mierze z kamienic o wielkości i formach typowych dla architektury XIX i 1 połowy XX wieku, budynków użyteczności publicznej, a także kościoła i zespołu klasztorowego. Większość budynków mieszkalnych zbudowanych zostało w końcu XIX i w XX w. Są one w zadowalającym stanie technicznym, prowadzone są w nich bieżące naprawy i remonty. W najgorszej sytuacji są budynki parterowe powstałe w 1 – 3 ćw. XIX w.,

nakryte dwuspadowymi dachami, typowe dla małomiasteczkowej architektury. Wykazują one duże zużycie elementów konstrukcyjnych, będące po części brakiem prowadzenia bieżących napraw i remontów, oraz stosowaniem prostej technologii i materiałów z czasu budowy.

Znajdujący się na terenie miasta gotycki kościół parafialny pw. Św. Katarzyny, zbudowany został w XVI w., jego stan techniczny należy ocenić jako dobry. W 2012 roku przeprowadzono roboty budowlane polegające na wymianie i wzmocnieniu skorodowanych elementów drewnianej więźby dachowej oraz wymianie dachówki karpieńki. Drugim zabytkowym kościołem jest kościół klasztorny ojców franciszkanów pw. Zwiastowania N.M.P. Budynek kościoła zbudowany został w stylu barokowym w 3 ćw. XVII w., wg projektu Krzysztofa Bonadury. Całe założenie klasztorne, wraz z zabytkowym kościołem znajduje się w bardzo dobrym stanie technicznym, po przeprowadzonych w latach 1999-2000 pracach remontowo - restauratorskich, na elewacji i we wnętrzu kościoła. Kolejnym zabytkowym zespołem, na terenie miasta, jest zespół dworca kolejowego. Dworzec jest zadbane, w dobrym stanie technicznym, prowadzone są w nim na bieżąco prace remontowe. W 2006 roku wymieniono posadzkę w budynku i wyremontowano część stolarki. W kolejnych latach dokonano odnowienia elewacji i elementów dachu. W 2013 roku przeprowadzono prace adaptacyjne wewnątrz budynku mające na celu usprawnienie funkcjonowania obiektu. Niestety pozostałe budynki wchodzące w skład zespołu dworca kolejowego są w gorszym stanie i wymagają interwencji konserwatorskiej. Stojąca obok wieża ciśnień, należąca do zespołu jest w stanie dobrym, ale konieczna jest renowacja deskowania, na którym położone jest pokrycie dachowe - papa, oraz uzupełnienie rynien i opierzeń. Cennym zabytkiem, powstałym ok. poł. XIX w. jest spichlerz, będący własnością Muzeum we Wronkach dla którego organizatorem jest Gmina Wronki. Obiekt ten znajduje się w stanie dobrym, w 2004r. rozpoczęły się prace w piwnicach budynku, mające na celu skucie zawilgoconych tynków i założenie nowych. Przełożenia i naprawy wymaga dach budynku, który ze względu na zły stan wymaga dość szybkiej interwencji. W ostatnich latach wewnątrz budynku przeprowadzono prace zabezpieczające drewniane schody w zakresie bezpieczeństwa przeciw pożarowego. Znajdujący się w rejestrze zabytków budynek mieszkalny - kamienica przy ul. Poznańskiej nr 1, będąca własnością prywatną, powstała na początku XX w. Jest on w dobrym stanie technicznym, z zachowanym wyposażeniem, renowacji wymagają tynki na elewacjach, wskazana jest również konserwacja schodów wewnątrz i stolarki. Natychmiastowej interwencji konserwatorskiej wymaga jednak budynek magazynu wchodzący w skład zespołu przy ul. Poznańskiej 1. Jego zły stan techniczny spowodowany jest faktem,

iż w 2008 roku w wyniku niewłaściwej rozbiórki sąsiedniego budynku doszło do zawalenia się ściany szczytowej obiektu. Mimo nakazu konserwatorskiego naprawy zniszczeń do dnia dzisiejszego nie wykonano. Drugi dom przy ul. Poznańskiej 61 jest w stanie dobrym. Na terenie miasta, oprócz kolejowej wieży ciśnień, występuje wodociągowa wieża ciśnień będąca obecnie własnością prywatną. Wieża powstała w 1893 r., dla zaopatrzenia w wieżę pitną, znajdującego się w pobliżu kompleksu budynków więziennych. Obecnie obiekt jest nieużytkowany, a jego stan techniczny jest dostateczny. Znajdujący się nieopodal zespół budynków więziennych należy ocenić jako dobrze zachowany. Na bieżąco wykonywane są w nim naprawy i konserwacje. W 2012 r. nad skrzydłem „D” w części mieszkalnej przeprowadzono prace remontowe polegające na remoncie dachu wraz z wymianą zniszczonego pokrycia.

Na terenie gminy znajdują się cztery obiekty sakralne i cztery zespoły pałacowe. Kościoły znajdują się w Biezdrowie, Chojnie nad Wartą i kościół poewangelicki oraz kaplica w Wartosławiu. Kościół w Biezdrowie pw. Św. Krzyża i Św. Mikołaja zbudowano w XV w., zapewne w stylu późnego gotyku. W 1784 r. budynek kościoła gruntownie przebudowano i dobudowano wieżę w latach 1889-1900 do prezbiterium dostawiono dwie kaplice boczne. W latach 1924-1926 przebudowano prezbiterium. W 2009 i 2010 roku przeprowadzono prace remontowe przy kopułach kaplicy polegające m.in. na rozbiórce pokrycia dachowego, położeniu folii, nowym odeskowaniu montażu rynien i wykonaniu pokrycia i obróbek blacharskich. Kościół w stanie dobrym, należy uzupełnić tylko niewielkie ubytki tynków na elewacjach budynku. Kościół parafialny w Chojnie nad Wartą pw. Chrystusa Króla, zbudowany na początku XX w., - wymaga remontu: nieszczelny dach (w okresie zimowym poddasze zasypywane śniegiem), odpada tynk na wieży, wymaga odnowienia wnętrza kościoła. Budynek gospodarczy przy leśniczówce w Chojnie wymaga naprawy pokrycia dachu. W Wartosławiu występują dwa kościoły: filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, powstały na początku XX w., jako kościół ewangelicki. Obecnie kościół rzymsko - katolicki, znajduje się w dobrym stanie techniczny, uzupełnienia wymagają jedynie rynny i opierzenia. Drugi z kościołów pw. Św. Trójcy i Św. Łukasza Ewangelisty, pierwotnie pełnił funkcję kaplicy cmentarnej, stan zachowania dobry, wymaga jednak przełożenia pokrycia dachowego (szczególnie wieża).

Zespoły pałacowo – parkowe znajdują się w Biezdrowie, Nowej Wsi, Pożarowie i Wróblewie. Każdy z pałaców w ww. zespołach posiada sztukaterię zdobiącą jego wnętrza. Zespół pałacowy w Biezdrowie z 1869 r., wzniesiony wg projektu Stefana Hebanowskiego, jest własnością prywatną i w ostatnich latach przeprowadzono

w nim prace remontowo-konserwatorskie mające na celu adaptację pałacu do celów mieszkalnych. Stan pałacu, po przeprowadzonych działaniach remontowych, ocenić należy na bardzo dobry. Zespół pałacowy w Nowej Wsi z lat 1874-1876 r. jest własnością powiatu Szamotuły, użytkowany jako Domy Pomocy Społecznej. Pałac ten jest w dobrym stanie technicznym, a prace remontowe prowadzone są w nim na bieżąco. Do zespołu pałacowego w Nowej Wsi należy również oficyna, będąca własnością Gminy Wronki, przeznaczona jest na cele mieszkalne. Jej stan techniczny jest dostateczny, jednak dla przywrócenia budynkowi dawnego wyglądu konieczna jest zmiana pokrycia dachowego na dachówkę oraz konserwacja stolarki. Zespół pałacowy w Pożarowie, datowany na XVIII w., znacznie przebudowany i rozbudowany w 2 poł. XIX w., jest w dostatecznym stanie technicznym. W bieżącym roku rozpoczęte zostały prace związane z remontem dachu, konieczny jest w dalszej kolejności kompleksowy remont wnętrza i elewacji. W dobrym stanie ocenić należy zabudowę folwarczną wyremontowaną w ubiegłych latach m.in. unikatowej ubikacji folwarcznej. W Nowej Wsi konieczne jest przeprowadzenie prac konserwatorskich sztukaterii, w celu ich jak najlepszego zachowania i wyodrębnienia jej walorów artystycznych. Zarówno w jednym, jak i w drugim obiekcie występuje konieczność konserwacji lub wymiany stolarki okiennej. Zespół pałacowy we Wróblewie, powstały w połowie XIX w., w skład którego wchodzi pałac i kaplica, będący własnością prywatną, w budynku mieszczą się biura i pomieszczenia mieszkalne. W ostatnich latach został on gruntownie wyremontowany i jego stan należy ocenić jako bardzo dobry. W ramach prowadzonych tam prac w 2010 roku dokonano remontu Kaplicy Przypałacowej polegający m.in. na odnowieniu elewacji, remoncie okien i remoncie drzwi zewnętrznych.

Na terenie gminy znajduje się 5 parków wpisanych do rejestru zabytków. Parki występują przy zespołach pałacowych, a dodatkowo zachował się park dworski w Ćmachowie będący własnością Gminy Wronki. Trzy parki są własnością prywatną: w Biezdrowie, Wróblewie i Pożarowie. Jedno założenie w Nowej Wsi jest własnością Skarbu Państwa. W bardzo dobrym stanie utrzymane jest założenie parkowe w Biezdrowie, które zachowało swoje pierwotne granice i układ kompozycyjny, na jego terenie, obok starodrzewu występują młode nasadzenia. Zachował się również budynek pałacu, mieszczący się na terenie zespołu. Wszelkie prace porządkowe są w nim prowadzone na bieżąco. W stanie dobrym jest założenie parkowe we Wróblewie, również ono zachowało swoje pierwotne granice i układ kompozycyjny, który jednak ulega powolnemu zatarciu na skutek występującego samosiewu drzew i krzewów. W ostatnich latach przeprowadzono w nim prace

renowacyjne i wykonywana jest bieżąca pielęgnacja założenia. W 2012 r. przygotowana została również koncepcja jego zagospodarowania zatwierdzona przez WWKZ w Poznaniu. Parki w Ćmachowie i Nowej Wsi są w dostatecznym stanie zachowania. Zarówno granice, jak i układ kompozycyjny tych parków jest przekształcony, i zatarty przez występujący samosiew. Zachowały się również pierwotne zabudowania na terenie parków z wyjątkiem Ćmachowa. W parku w Ćmachowie należy prowadzić prace sanitarno-pielęgnacyjne, oraz przeprowadzić pełną rewaloryzację założeń, podobnie w parku w Nowej Wsi, gdzie należy również uregulować podział nieruchomości, podzielonej obecnie pomiędzy dwóch właścicieli. W ostatni z parków, w Pożarowie, wytyczone zostały jego historyczne granice oraz przygotowano Projekt koncepcyjny odtworzenia całego założenia parkowego zatwierdzony przez WWUOZ w Poznaniu. W 2015 roku w ramach przewidzianych działań rewitalizacyjnych przeprowadzone mają zostać prace polegające na odtworzeniu alej parkowych na bazie historycznych układów, wykonaniu nawierzchni alej z naturalnych materiałów oraz wykonanie nowych nasadzeń.

Prowadzenie wszelkich prac na terenie ww. parków wymaga wcześniejszego uzgodnienia z Powiatowym Konserwatorem Zabytków w Szamotułach i uzyskania pozwolenia od WWKZ w Poznaniu.

Dla zabytków archeologicznych.

Na terenie gminy Wronki znajduje się 7 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków – dwa grodziska oraz 5 cmentarzysk ciałopalnych

1/ nie wymaga żadnych zabiegów konserwatorskich

- cmentarzysko w Wartosławiu oraz cmentarzysko w Popowie - położone w lesie, dobrze zachowane. Cmentarzysko w Chojnie jest zagrożone ze względu na fakt iż znajduje się ono na terenie pola uprawnego. W chwili obecnej stanowiskom tym nie zagraża działalność gospodarcza człowieka.

2/ wymaga zabezpieczenia i uzupełnienia ubytków rzeźbie

- grodzisko we Wróblewie funkcjonuje obecnie jako nieużytek, zniwelowane orką wymaga uzupełnienia ubytków w rzeźbie,

3/ wymaga zmiany zagospodarowania terenu

- grodzisko w Pierwoszewie, położone na polu ornym, zagrożone orką. Sprawą pilną jest wyłączenie go spod uprawy. Zmiany zagospodarowania terenu wymaga również cmentarzysko we Wronkach, stan. 1.

4/ celowość wykreślenia z rejestru zabytków

- Wronki, stan. 9 - obszar niedostępny, cmentarzysko leży na terenie ogródków działkowych. Celowość wykreślenia stanowiska z rejestru zabytków.

Cmentarzysko kultury łużyckiej we Wronkach (stan. nr 1), wpisane do rejestru zabytków pod nr 656/A decyzją Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 25 czerwca 1969 r. zlokalizowane jest na terenie Przedsiębiorstwa Komunalnego we Wronkach. Teren ten, obecnie nie użytkowany stanowi własność Gminy Wronki. W kwestii ochrony powyższego stanowiska nie przewidziane są tam w najbliższym czasie inwestycje ziemne mogące zagrozić znajdującym się tam obiektom i nawarstwieniom kulturowym.

Zagrożeniem dla grodzisk i stanowisk archeologicznych są nielegalne poszukiwania z wykrywaczami metalu. Niesie to za sobą konieczność inspekcji terenowej obszarów, na których znajdują się szczególnie cenne zespoły archeologiczne. Kontroli tego typu mogą dokonywać zarówno wyznaczeni pracownicy urzędu, straż miejska, policja czy też pracownicy Muzeum Regionalnego. Działania te polegać mają m.in. na doraźnej wizytacji przez powyższe osoby stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, stanowisk znajdujących się ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu oraz miejsc o dużym prawdopodobieństwie wystąpienia nawarstwień kulturowych i ocenie zagrożenia. W przypadku wystąpienia zagrożeń wynikających np. z rabunku stanowisk przez poszukiwaczy lub realizacji inwestycji niszczącej obiekty i nawarstwienia kulturowe o zaistniałej sytuacji poinformowany zostanie Powiatowy oraz Wojewódzki Konserwator Zabytków w Poznaniu.

W gminie Wronki w kolejnych latach – do 2019 roku, planowana jest realizacja następujących inwestycji, mogących stwarzać bezpośrednie zagrożenie dla substancji zabytkowych, nawarstwień kulturowych i stanowisk archeologicznych - w latach kolejnych przewidziane są m.in.:

- budowa i remonty dróg gminnych i inwestycje na terenie miasta Wronki:

- przedłużenie ul. Mickiewicza,
- ul. Dworcowa – Stróżki,
- ul. Leśna wraz ze ścieżką pieszo – rowerową,
- ul. Lipowa,
- budowa drogi gminnej wewnętrznej (dz. 1783/3) wraz z częściową przebudową drogi gminnej ul. Mickiewicza,
- sieć komunikacyjna na osiedlu Borek,

- ul. Polna,
 - ul. Sadowa,
 - ul. Słoneczna,
 - budowa parkingów i chodnika na Placu Targowym,
 - budowa parkingów i chodnika na ul. Towarowej,
 - utwardzenie gruntu między ul. Orzechową a ul. Wiśniową we Wronkach
 - planowane inwestycje związane z rozbudową sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej ulicami miasta.
- planowane inwestycje na obszarze gminy:
- budowa dróg gminnych w m. Szklarnia,
 - budowa punktu widokowego w m. Stare Miasto wraz z infrastrukturą drogową,
 - budowa ścieżki rekreacyjnej wzdłuż rz. Warty – koncepcja,
 - przebudowa drogi gminnej w m. Stróżki, na łuku drogi,
 - ul. Kasztanowa w miejscowości Nowa Wieś,
 - ul. Młodych w miejscowości Nowa Wieś,
 - ul. Topolowa w miejscowości Nowa Wieś,
- Budowa sieci wodociągowej na terenach wiejskich.

Do 2017 r. przewidziana jest również budowa pierwszego odcinka obwodnicy Wroniek, o długości 5,3 km Marianowo – Smolnica, wraz z przejściem przez Wartę. Ponadto w ramach tego działania przewidziana jest budowa drogi biegnącej od ul. Mickiewicza przez las w kierunku zaplanowanej obwodnicy - zadanie to przewidziane jest do zrealizowania w najbliższych 4 latach.

Wspomniane inwestycje w dużej mierze polegają na pracach budowlanych i ziemnych, w związku z tym istnieje duże ryzyko zniszczenia nawarstwień kulturowych i stanowisk archeologicznych zarówno na terenie miasta jak i obszarach wiejskich. Z wymienionych powyżej inwestycji szczególną uwagę należy zwrócić na prace budowlane przy sieci oświetleniowej oraz prace budowlane przy sieci wodociągowej. Szczególnie ważne i interesujące pod względem poznawczym mogą okazać się prace ziemne związane z budową obwodnicy miasta. Przed ich rozpoczęciem, w miarę możliwości, należy przeprowadzić badania powierzchniowe a następnie prace ratunkowe na zarejestrowanych stanowiskach. We Wronkach część inwestycji znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego, w związku z tym należy uzgodnić z UWKZ w Poznaniu zakres prac archeologicznych prowadzonych w trakcie realizacji inwestycji. Dotyczy to zarówno miasta jak i innych obszarów, na których prowadzone będą prace budowlane.

Ochrona stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu uwzględniana będzie w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz dokumentach programowych Gminy Wronki. W procesie planowania respektowane będą również zapisy dotyczące ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.2. Uwarunkowania w kwestii ochrony zabytków ruchomych i dziedzictwa archeologicznego wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta oraz Strategii Rozwoju Gminy Wronki na lata 2014 -2020.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Wronki zostało sporządzone w 2010 roku przez biuro „*Integra*” *Architektura – Urbanistyka – Inwestycje* i zostało przyjęte uchwałą Rady Miasta i Gminy Wronki nr XLIII/325/2010 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 30 czerwca 2010 r. ze zm. W części I, kwestii uwarunkowań wynikających z cech środowiska kulturowego autorzy Studium przedstawili rys historyczny miasta Wronki oraz opisali historię wraz z układem przestrzennym wsi z omawianego terenu. Kolejną część stanowi wykaz zabytków z w/w obszaru. W wykazie tym ujęto m.in. zabytki architektury, układy urbanistyczne, cmentarze oraz przeprowadzono analizę pod względem stanowisk archeologicznych.

Postawiono również postulat iż:

„Wartościowe zasoby środowiska kulturowego i krajobrazu stanowią szansę rozwoju gminy i winny zostać uwzględnione w polityce przestrzennej”.

W II części Studium autorzy zaproponowali następujące działania mające na celu zabezpieczenie bogactwa historycznego regionu w kwestii ochrony zabytków nieruchomych i dziedzictwa kulturowego:

Za generalne cele ochrony wartości i zasobów środowiska kulturowego przyjmuje się:

- ochronę i popularyzację dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Wronki,
- utrzymanie i atrakcyjne wyeksponowanie zachowanych zasobów krajobrazu kulturowego i jego struktury,
- zachowanie i kształtowanie wysokiej jakości środowiska antropogenicznego i zapewnienie jego trwałego użytkowania.

Na działania w zakresie ochrony i promowania dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Wronki, składają się:

- poprawa ładu przestrzennego oraz estetyki miasta i gminy,
- identyfikacja przestrzenna w świadomości mieszkańców oraz turystów,
- proponuje się wprowadzenie systemu informacji turystycznej uwzględniającej informacje o zachowanych obiektach zabytkowych, historii, stanie istniejącym i obecnej funkcji oraz wartościowych układach przestrzennych wsi,
- zewnętrzna i wewnętrzna promocja miasta i gminy, np. poprawa wizerunku przy ekspozycji atrakcyjnych obiektów zabytkowych za pomocą odpowiedniego oświetlenia i oznakowania, organizowanie tematycznych imprez kulturalnych oraz edukacyjnych,
- utrzymanie historycznego nazewnictwa miejscowości i obiektów topograficznych,
- wspomaganie edukacji historycznej poprzez przygotowanie stosownych materiałów pomocniczych.

Zasady ochrony przestrzennych walorów krajobrazu kulturowego miasta i gminy Wronki:

- utrzymanie rolniczego użytkowania terenów otwartego krajobrazu rolniczego,
- sporządzenie waloryzacji krajobrazu kulturowego miasta i gminy Wronki w celu określenia obiektów do objęcia ochroną, które zostaną ujęte w gminnej ewidencji zabytków,
- określanie ustaleń ochrony na podstawie gminnej ewidencji zabytków oraz w sporządzanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- utrzymanie, rewaloryzacja i rewitalizacja historycznej zabudowy układu przestrzennego miasta, w szczególności dla terenów objętych ochroną konserwatorską,
- utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury osadniczej i sieci dróg,
- kontynuowanie miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej w kształtowaniu krajobrazu kulturowego,
- dążenie do zachowania harmonijnego krajobrazu w obszarach widoczności z ciągów komunikacyjnych i punktów widokowych,
- utrzymanie i wyeksponowanie układów komponowanej zieleni parków, cmentarzy oraz obsadzeń przydrożnych i śródpolnych w szczególności przydrożnych i przywodnych alei drzew,

- utrzymanie przebiegu i przekrojów dróg krajobrazowych w sprawności technicznej nawierzchni utwardzonych i odnawianie obsadzenia tymi samymi gatunkami drzew,
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych,
- rehabilitacja i rewaloryzacja przestrzeni zdeformowanych i zdegradowanych w mieście i gminie,
- przeciwdziałanie bezplanowej i chaotycznej parcelacji terenu w szczególności poprzez zapisy ustaleń w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zasad podziału terenu oraz ewentualne zastosowanie procedury scaleń i podziałów wynikającej z przepisów odrębnych,
- przeciwdziałanie zaśmiecaniu krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (barakami, tymczasowymi pawilonami usługowymi, przyczepami kempingowymi, mało estetycznymi obiektami technicznymi, agresywnymi formami reklamy).

Zasady kształtowania wysokiej jakości środowiska antropogenicznego, dotyczyć będą:

- zachowania starych zabytkowych struktur osadniczych wsi ze szczególnym uwzględnieniem i poszanowaniem układów przestrzennych poprzez ekspozycję głównych ciągów zabudowy i obiektów zabytkowych przy uzupełnianiu oraz projektowaniu nowego zagospodarowania terenów,
- dążenie do zachowania otwarc krajobrazowych w układach wsi eksponujących walory przyrodnicze i kulturowe,
- dbałość o utrzymanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym: kościołów, szkół, obiektów usługowych, produkcyjnych i innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości,
- utrzymania i wyeksponowania pomników i krzyży,
- utrzymania i rewaloryzacji cmentarzy posiadających charakterystyczną formę krajobrazową, z możliwym przekształceniem na parki,
- utrzymania i eksponowania wartościowej zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, typu dachów, wielkości i układu otworów okiennych i drzwiowych, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa oraz materiału budowlanego,
- zapobieganiu występowania ubytków w zabudowie historycznej i stwarzanie warunków do ich ponownej zabudowy,
- realizowania nowej zabudowy w gabarytach i w miejscach lokalizacji dotychczasowej historycznej zabudowy,

- waloryzacji i estetyzacji zabudowy i zagospodarowania terenów osiedli blokowych, w tym „popegeerowskich” oraz współczesnej zabudowy techniczno-produkcyjnej,
- w kształtowaniu nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjnej i produkcyjnej należy uwzględnić wysokie walory estetyczne.

Na rysunku Studium wskazano obszar ochrony konserwatorskiej obejmujący śródmieście miasta Wronki tzw. „historyczny układ urbanistyczny miasta Wronki” - wpisany do rejestru zabytków woj. Wlkp. pod numerem 476/Wlkp/A. Zabytkowy układ podlega ochronie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Ochrony Zabytków. Ponadto w gminie we wsiach: Biezdrowo, Chojno, Wartosław, Wróblewo, Nowa Wieś i Samołęż występują wartościowe układy urbanistyczne wsi oznaczone graficznie na rysunku studium. Wsie posiadają wysokie walory kulturowe, jednak nie są objęte ochroną konserwatorską. Tereny te powinny być szczególnie traktowane przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w którego zapisach zostanie określony szczegółowy zasięg i sposób zagospodarowania, poprzez przyjęcie poniższych zasad.

Zasady ochrony walorów kulturowych układów przestrzennych i zabudowy jednostek osadniczych:

- zachować jak najliczniej zewidencjonowaną, wartościową zabudowę wiejską, w tym gospodarstwa rolne o charakterze „olęderskim”,
- utrzymywać budynki w dobrym stanie technicznym, ograniczać zmiany w bryle, detalu architektonicznym, rozmiarach i podziałach stolarki,
- należy dążyć do utrzymania cech i charakteru jednostek osadniczych, w tym tradycyjnego budownictwa i architektury regionalnej,
- cenne przestrzennie układy wsi winny być uwzględniane przy zagospodarowywaniu terenów w bliskim sąsiedztwie oraz kształtować kierunki i rozwój kompozycyjny wsi,
- realizować nową zabudowę w gabarytach i w miejscach lokalizacji dotychczasowej historycznej zabudowy, w nawiązaniu do usuniętej lub w oparciu o typ zabudowy regionalnej,
- zabronić lokalizacji wolnostojących nośników reklam zwłaszcza na tle zabytkowych obiektów, proponowanych do wpisu do rejestru zabytków.

Zaleca się, aby zabudowa mieszkalna na terenach wiejskich uwzględniała regionalne cechy zabudowy i zagospodarowania i cechowała się:

- 1) lokalizacją wg zasady dominującej w danej miejscowości;
- 2) przy adaptacji i modernizacji budynków istniejących oraz wnoszeniu nowej zabudowy mieszkalnej należy dążyć do zachowania następujących cech typowych dla zabudowy regionu Wielkopolski:

- rzut budynku prostokątny bez dobudówek o proporcjach 1 do 2 (druga kondygnacja w ramach poddasza),
- wysokość budynku 1 – 2 kondygnacji. Dopuszcza się do 3 kondygnacji, jeżeli zabudowa nawiązuje do istniejącej,
- dach dwuspadowy o spadku połaci ok. 40° – 45°,
- krycie budynków materiałami nie powodującymi dysharmonii z istniejącym budownictwem na danym terenie,
- symetryczna lub prawie symetryczna kompozycja otworów na elewacji frontowej,
- zaznaczony cokół budynku,
- nieznacznie wysunięty okap,
- należy dążyć do stosowania tradycyjnych rozwiązań materiałowych, w tym kolorystyki występującej lokalnie w miejscowości;

3) budynki użyteczności publicznej, w tym samodzielne sklepy, remizy, obiekty gastronomiczne, sportowe i inne winny być projektowane indywidualnie, w wielkości i formach nawiązujących do budownictwa tradycyjnego;

4) zalecane jest używanie kamienia polnego, kamienia ciosanego lub kostki kamiennej do wykonywania nawierzchni podjazdów i dziedzińców, budowy murów oporowych i ogrodzeń lub ich części;

5) wskazane jest stosowanie różnych odmian parkanów drewnianych, drewnianych i metalowych bram i furtek, należy ograniczyć ogrodzenia z siatki, prętów zbrojeniowych oraz wprowadzić zakaz stosowania ogrodzeń z prefabrykowanych płyt betonowych.

Na podstawie obecnie obowiązujących przepisów szczególnych, praktyki i wytycznych służb i środowisk konserwatorskich należy stosować poniższe zasady stosownie do ustanowionych decyzji administracyjnych i przepisów odrębnych.

Zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru oraz ewidencji zabytków

Działania w zakresie ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków polegać powinny na:

- 1) rewitalizacji historycznego układu miasta wraz z wdrożeniem programu realizowanych nowych funkcji w centrum miasta, podnoszących jakość i funkcjonalność istniejących obiektów zabytkowych;
- 2) nowa zabudowa w chronionym układzie urbanistycznym miasta winna być dostosowana gabarytami do istniejącej zabudowy i krajobrazu;
- 3) zachowaniu rozplanowania istniejących ulic z rynkiem w części centralnej, ich szerokości oraz historycznych linii zabudowy;
- 4) utrzymaniu wszystkich zabytkowych obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków;
- 5) zachowaniu dobrego stanu technicznego i estetycznego tych obiektów - wszelkie prace remontowe i konserwatorskie zewnętrzne i wewnętrzne wymagają wykonania projektu i uzgodnienia z właściwym organem ds. ochrony zabytków;
- 6) urządzeniu i rewaloryzacji terenów w otoczeniu zabytków, w tym zieleni, małej architektury i zagospodarowania posesji sąsiadujących;
- 7) odbudowa zespołów pałacowo - folwarcznych i dworskich wpisanych do rejestru zabytków wymaga wykonania projektu w oparciu o wytyczne studium historyczno – konserwatorskiego zespołu oraz zachowane materiały archiwalne w celu uzyskania pozytywnej opinii właściwego organu ds. ochrony zabytków;
- 8) na obszarach wpisanych do rejestru zabytków likwidacja obiektów budowlanych oraz drzewostanu i zmiana zagospodarowania terenu wymaga zgody właściwego organu ds. ochrony zabytków;
- 9) zagospodarowanie zabytkowych krajobrazowych parków podworskich winno być poprzedzone wykonaniem prac ochronnych, pielęgnacyjnych i rewaloryzacyjnych w celu przywrócenia ich zabytkowego charakteru w oparciu o wytyczne właściwego organu ds. ochrony zabytków;
- 10) na obszarach wpisanych do rejestru zabytków, w przypadku braku obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, lokalizacja nowych obiektów oraz przekształcenie obiektów istniejących powinna być poprzedzona wydaniem decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu uzgodnionej z właściwym organem ds. ochrony zabytków;
- 11) należy wykluczyć lokalizację wolnostojących nośników reklam zwłaszcza na tle zabytkowych obiektów, wpisanych do rejestru zabytków.

W części opisowej uwarunkowań opracowania przedstawiono w tabelach wykazy obiektów wpisanych do rejestru oraz ewidencji zabytków. Obiekty przewidziane do wpisu do rejestru zabytków i objęcia ochroną konserwatorską, obecnie wpisane do ewidencji zabytków, winny być na wniosek właściwego organu d.s. ochrony

zabytków oznaczone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jako obiekty zabytkowe nie wpisane do rejestru – chronione prawem miejscowym. Ponadto obiekty wpisane do ewidencji zabytków docelowo winny być ujęte w gminnej ewidencji zabytków, która weryfikowałaby ich stan istniejący oraz aktualizowała stan rejestracyjny.

Zasady ochrony stanowisk archeologicznych

Na rysunku Studium wskazano strefy występowania skupisk stanowisk archeologicznych oraz stanowiska wpisane do rejestru zabytków. W obrębie lub bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska archeologicznego winna obowiązywać zasada zgłaszania służbie archeologiczno – konserwatorskiej zamiarów podejmowania prac ziemnych związanych z wykonywaniem głębokich wykopów, robót melioracyjnych, budową tras komunikacyjnych i instalacji infrastruktury podziemnej oraz zalesianiem użytków rolnych. Proponuje się opracowanie i umieszczenie tablic informacyjno – ostrzegawczych na terenach grodzisk i stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, na wnioszek właściwego organu ds. ochrony zabytków mogą być wprowadzane zapisy dotyczące strefy ochrony stanowisk archeologicznych lub obserwacji archeologicznej, co umożliwi udział organów ochrony zabytków w zagospodarowaniu terenów, na których mogą występować zabytki archeologiczne. Ograniczenia dla terenów objętych strefami wynikają z przepisów odrębnych i będą ustalane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Strategia Rozwoju Gminy Wronki na lata 2014 -2020.

W Strategii rozwoju Gminy sporządzonej w 2014 r. wymieniono m.in. zasoby kulturowe gminy w postaci obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów cennych kulturowo. Wymieniono również najważniejsze instytucje i organizacje działające w zakresie kultury. Autorzy strategii wskazują na ciekawsze obiekty pozaprzyrodnicze wśród których wymieniają:

- we Wronkach:
 - Muzeum Ziemi Wronieckiej – omówione w rozdziale dotyczącym zasobów kulturowych;
 - kościół farny p.w. św. Katarzyny – w swym obecnym kształcie wzniesiony pod koniec XV wieku; korpus kościoła 3-nawowy ze sklepieniem krzyżowo – żebrowym; ołtarz główny z 1954 r. zawiera w środku rzeźbę Chrystusa pochodzącą prawdopodobnie z XV wieku;

- klasztor – pochodzi z końca XVII wieku; od 1991 roku jest siedzibą Wyższego Seminarium Duchownego p.w. Jana Dunsza Szkota;
 - więzienie – zbudowane w latach 90-tych XIX wieku z przeznaczeniem na dom kary dla skazanych na dłuższe pozbawienie wolności oraz osadzonych pozostających do dyspozycji Sądu Prowincji Poznańskiej; podczas II wojny światowej było wykorzystywane przez hitlerowców; po wojnie osadzano tu więźniów wojennych, a potem również politycznych; obecnie nadal pełni funkcję zakładu karnego;
 - budynek Dworca PKP – powstał w 1910 roku;
- w Nowej Wsi:
 - eklektyczny pałac – z lat 1874 – 1876, w którym obecnie ma swą siedzibę Dom Pomocy Społecznej; na uwagę zasługuje cały zespół dworski – trzy oficyny, budynek dawnego ogrodnictwa, stajnia i bramy wjazdowe;
- w Biezdrowie:
 - kościół p.w. św. Krzyża i św. Mikołaja – jest sanktuarium Męki Pańskiej; we wnętrzu kościoła znajduje się renesansowy nagrobek Stanisława Bobolińskiego z Bnina, obraz „Triumf Krzyża” oraz stara dębowa skrzynia, w której według legendy znaleziono zakopany skarb, za który wybudowano kościół; obok kościoła znajdują się dwa zabytkowe cmentarze;
 - pałac – o klasycystycznych formach wzniesiony wraz z zespołem zabudowań folwarcznych w 1877 roku przez Stanisława Hebanowskiego dla Stanisława Kurnatowskiego, ówczesnego właściciela Biezdrowa; na uwagę zasługuje umieszczenie jednego z dwóch głównych wejść w fasadzie bocznej; w sąsiednim parku znajduje się mostek kamienny z piaskowca oraz herbami Kurnatowskich;
- we Wróblewie:
 - pałac neorenesansowy – zbudowany w 1855 roku według projektu Stanisława Hebanowskiego na zlecenie rodu Kwileckich;
 - neogotycka kaplica – z 1855 roku, przed którą ustawione są kamienne kaplice rzeźby Matki Boskiej Niepokalanej i św. Wawrzyńca, obydwie z 1785 roku;
- w Wartosławiu:
 - kościół filialny p.w. św. Trójcy - z 1785 roku; późnobarokowy z klasycystycznym ołtarzem; obiekt pełni obecnie funkcję kaplicy cmentarnej; wykonany na rzucie ośmiobocznym, dach zwieńczony latarnią;

- kościół p.w. Serca Jezusowego z 1854 roku – neogotycki kościół poewangelicki z wysoką wieżą zlokalizowany w zachodniej części wsi; sąsiaduje z nim neogotycki budynek dawnej pastorówki (plebanii);
- pozostałości po wiatraku koźlak – zlokalizowane na północnym brzegu jeziora; ostatni spośród wielu istniejących niegdyś na terenie gminy;
- gminna przeprawa promowa przez Wartę;

- w miejscowości Chojno – wieś:
 - kościół p.w. Chrystusa Króla – został wzniesiony w 1927 roku w stylu neobarokowym, znajduje się w centralnej części wsi;
 - budynek szkoły – z 1898 roku;
 - pomnik historii polsko – francuskiej – upamiętniający wydarzenia i ofiary czasów napoleońskich;
 - wojewódzka przeprawa promowa przez Wartę;
 - młyn wodny z działającą turbiną i ze stawem młyńskim – obecnie agroturystyka; poniżej od strony Warty pozostałości po młynie wzmiankowanym w 1499 r.;
 - grajzerówka nad jeziorem Głuchowiec; (obiekt zniszczony w styczniu 2015 r. przez Nadleśnictwo Wronki)
 - leśniczówka Samita - dawny dworek myśliwski Kwileckich z Wróblewa;
 - dawny dwór w Chojnie - obecnie leśniczówka z budynkiem gospodarczym i przyległym parkiem;
 - pomnik na Witoldowie upamiętniający powstanie styczniowe 1863 -1964 r. i udział właścicieli Chojna w nim; poświęcony Witoldowi Turno, który zginął pod Ignacewem 9 maja 1864 r. - od jego imienia nosi nazwę ta część Chojna;
 - cmentarz parafialny - pochowani na nim są uczestnicy powstania wielkopolskiego, warszawskiego, wojny bolszewickiej, poseł sejmu dzielnicowego 1918 r. i działacz polonijny z USA z okresu I wojny światowej;
 - kurhany grzebalne naprzeciw cmentarza parafialnego;
 - warsztat obróbki krzemienia;
- w Pożarowie:
 - pałac Kurnatowskich – eklektyczny, częściowo neorenesansowy, częściowo klasycystyczny budynek z XVIII wieku, przebudowany na początku XX wieku; obecnie własność prywatna;
 - zespół folwarczny – 6 domów pracowników, podwórze z rządówką i budynkiem mieszkalnym, stajnią, dwoma oborami, cielętnikiem, chlewnią, owczarnią, stróżówką, gorzelnią, dwoma stodołami i spichlerzem.

W dalszej części, w analizie SWOT jednym z mocnych punktów regionu jest duża liczba zabytków oraz cennych kulturowo obiektów. Jest to jedyny zapis w tej części dokumentu dotyczący ochrony zabytków. Dopiero w celach strategicznych, operacyjnych i działaniach na rzecz rozwoju gminy na kolejne lata pojawiają się kolejne zapisy poświęcone ochronie zabytków.

Cel strategiczny:

Funkcjonalna, estetyczna i dostępna przestrzeń publiczna; nowoczesna i zmodernizowana infrastruktura;

Cel operacyjny:

- 1.3. Podejmowanie działań na rzecz tworzenia harmonijnego ładu przestrzennego:
 - opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego,
 - rewitalizacja terenu przed Muzeum Ziemi Wronieckiej.
- 1.4. Modernizacja obiektów użyteczności publicznej:
 - rewitalizacja zabytkowych obiektów,
 - modernizacja Muzeum Ziemi Wronieckiej.

Cel strategiczny:

Nowoczesna, innowacyjna gospodarka z rozwiniętym sektorem turystycznym;

Cel operacyjny:

- 2.4. Tworzenie korzystnych warunków do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki:
 - ochrona zabytków

Innych zapisów w zakresie ochrony zabytków nie zastosowano.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

Kolejną omawianą formą ochrony zabytków jest ustanowienie takowej ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Wronki nie posiadają aktualnego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy. Posiada ona jednak 77 obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z czego dla samego miasta jest przyjętych ponad 12.

Obszary gminy posiadające obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 8/3 w Chojnie-Młyn z dnia 21.06.1996 – brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.

2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 1026/6 we Wronkach ul. Mickiewicza z dnia 29 sierpnia 1996 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 199 w Nowej Wsi z dnia 08.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 2612/2613 we Wronkach z dnia 08.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 144/147 na Strózkach z dnia 08.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 159 w Popowie z dnia 27.06.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 238 w Nowej Wsi z dnia 10.10.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
8. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 60/4 w Biezdrowie z dnia 10.10.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
9. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 57/2 i 57/3 w Lubowie z dnia 08.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
10. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 15 w Kłodzisku z dnia 08.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
11. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 375, 376, 377/2 w Chojnie z dnia 28.11.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 284/1, 283/2 w Biezdrowie z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
13. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 277/8, 277/9 w Chojnie Młyn z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
14. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 1 w Oporowie z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 151/4 w Popowie z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 430, 431, 432 w Chojnie Popowie z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
17. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 1889, 1890, 1891 we Wronkach - Plac Wolności z dnia 16.12.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.

18. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 1201, 1202/1 we Wronkach – ul. Mickiewicza z dnia 16.12.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
19. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 235 w Nowej Wsi z dnia 26.02.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
20. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 2082, 2008/11, 2008/12, 2081/3 i części działek 2079 i 2080 we Wronkach z dnia 28.04.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
21. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 14/1:14/8 w Biedzrowie z dnia 28.04.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
22. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 222 we wsi Samolęż z dnia 28.04.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
23. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 1771/2, 1773/2, 1774/5, 1776, 1770, 1769, 1768, 169, 1764, 1766, 168, 1765, 1767, 172 we Wronkach, ul. Mickiewicza z dnia 28.04.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
24. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 160 we wsi Popowo z dnia 10.06.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
25. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 707 i 708 we Wronkach z dnia 10.06.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
26. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki na obszarze wsi Chojno Młyn, zabudowa letniskowa – gospodarka ściekowa z dnia 10.06.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
27. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki na obszarze wsi Chojno – letnisko z dnia 10.06.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
28. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 20/3, 20/5 w Popowie z dnia 22.12.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
29. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 363/3 w Popowie z dnia 22.12.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
30. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 116/2 we wsi Obelzanki z dnia 22.12.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
31. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 26, 27, 28, 29, 30, 270, 349L w Popowie z dnia 26.03.1999 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
32. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 111/2 w Popowie z dnia 26.03.1999 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
33. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 179/1 w Popowie – Szklami z dnia 26.03.1999 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.

34. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 151/3, 152, 153, 154 w Popowie z dnia 25.06.1999 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
35. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 580, 582, 586, 618/1 w Wartosławiu z dnia 25.02.2000 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
36. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 545/4 w Wartosławiu z dnia 25.02.2000 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
37. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 152, 153 w Wartosławiu z dnia 19.12.2000 r. – Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: Dopuszcza się przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów poszkolnych oraz dostosowanie ich do nowych funkcji. Ponieważ obiekty te figurują w spisie zabytków architektury i budownictwa gminy Wronki i podlegają ochronie konserwatorskiej, wszelkie prace remontowe i modernizacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.
38. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 181 w Samołężu z dnia 19.12.2000 r. – Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: Dopuszcza się przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów poszkolnych oraz dostosowanie ich do nowych funkcji. Ponieważ obiekty te figurują w spisie zabytków architektury i budownictwa gminy Wronki i podlegają ochronie konserwatorskiej, wszelkie prace remontowe i modernizacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.
39. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 194/2, 194/3, 194/4 w Jasionie z dnia 19.12.2000 r. – Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: Dopuszcza się przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów poszkolnych oraz dostosowanie ich do nowych funkcji. Ponieważ obiekty te figurują w spisie zabytków architektury i budownictwa gminy Wronki i podlegają ochronie konserwatorskiej, wszelkie prace remontowe i modernizacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.
40. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 7/1, 7/2 w Rzecinie z dnia 19.12.2000 r. – Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: Dopuszcza się przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów poszkolnych oraz dostosowanie ich do nowych funkcji. Ponieważ obiekty te figurują w spisie zabytków architektury i budownictwa gminy Wronki i podlegają ochronie konserwatorskiej, wszelkie prace remontowe i modernizacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.
41. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 157 w Popowie z dnia 25.02.2000 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
42. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 240/3, 251/6 w Jasionie z dnia 22.08.2000 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
43. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 218/8 w Nowej Wsi z dnia 11.09.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
44. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 2223/2, 2224, 2225, 2226, 2212 we Wronkach ul. Polna z dnia 26.04.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.

45. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Działkowej we Wronkach z dnia 27.06.2003 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
46. Miejscowy plan ogólnego zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Sierakowskiej i Powstańców Wielkopolskich z dnia 26.04.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
47. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 85, 86 w Ćmachowie z dnia 11.09.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
48. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 2813 na ul. Nowowiejskiej we Wronkach z dnia 28.06.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
49. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w miejscowościach: Nowa Wieś, Obleżanki, Popowo, Stare Miasto, Chojno, Wartosław, Marianowo, Lubowo – zabudowa mieszkaniowa i usługowa z dnia 27.06.2003 - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego „Działki Nr 250 w Nowej Wsi, Nr 158 w Popowie, Nr 12 w Starym Mieście i Nr 57/1 w Lubowie znajdują się w strefie występowania stanowisk archeologicznych. Inwestor jest zobowiązany zlecić, w porozumieniu z właściwymi służbami ochrony zabytków, stały nadzór archeologiczno-konserwatorski nad całością prac ziemnych wraz z ratowniczymi badaniami wykopaliskowymi w miejscu odkrycia relikwów archeologicznych”.
50. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w mieście Wronki działki Nr 472, 2658, 1980, 1981, 1982, 1983/4, 1983/27, 609, 610, 611, 612 z dnia 27.06.2003 r. - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: „Teren opracowania planu przedstawiony na załączniku Nr 3 znajduje się teren byłego cmentarza ewangelickiego. Znajduje się lokalizacja nowej zabudowy. Należy zachować istniejącą zieleń. W przypadku prowadzenia prac ziemnych i natrafienia na pozostałości pochówków należy bezzwłocznie zawiadomić o tym fakcie właściwe służby ochrony zabytków”.
51. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 179/23-179/27 we wsi Popowo z dnia 27.06.2003 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
52. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 926/1, 926/2, 926/3, 927/1 we wsi Chojno z dnia 27.06.2003 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
53. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych wokół jeziora Pożarowskiego w Wartosławiu, Lubowie i Biezdrowie z dnia 11.09.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
54. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów aktywizacji gospodarczej i zabudowy mieszkaniowej w Ćmachowie z dnia 29.08.2003 r. - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: „Ponieważ tereny MN/U i AG znajdują się na obszarze byłego folwarku i w bezpośrednim sąsiedztwie parku podworskiego wpisanego pod nr A/462 do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego, zmiany w układzie zabudowań lub przebudowa dawnych budynków folwarcznych tj. między innymi: stodoły, obory, magazynów, spichlerzy i gorzelni należy zgłaszać konsultować z Wielkopolskim Wojewódzkim konserwatorem zabytków w Poznaniu”.
55. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych wokół jeziora Ożarowskiego w Wartosławiu, Lubowie i Biezdrowie przyjęty uchwałą

- nr VII/69/2003 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 29 sierpnia 2003 r. – brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków.
56. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Wronki dla terenów pod drogę w obrębie miasta Wronki oraz wsi Stróżki i Nowa Wieś z dnia 30.06.2004 - zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego:
„Ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:
1) na terenie planowanej inwestycji znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod ochroną konserwatorską,
2) wszelkie prace ziemne podczas inwestycji na obszarach występowania stanowisk archeologicznych wymagają badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków”.
57. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w rejonie ulicy Działkowej w mieście Wronki oraz w obrębie Nowa Wieś przyjęty uchwałą nr XV/99/2007 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 28 grudnia 2007 r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
§ 6. Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: nakazuje się uzgodnienie z właściwym organem służby ochrony zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem lub zagospodarowaniem terenu zewidencjonowanego stanowiska archeologicznego, oznaczonego na rysunku planu, w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.
58. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki przyjęty uchwałą nr XV/100/2007 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 28 grudnia 2007 r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
§ 8.1 Na obszarze planu prawną ochroną konserwatorską objęte są stanowiska archeologiczne znajdujące się w rejestrze Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
2. Ustala się, że prace ziemne podczas inwestycji na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, wymagają badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
59. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w sprawie zmiany miejscowego planu terenów aktywizacji gospodarczej i zabudowy mieszkaniowej w Ćmachowie przyjęty uchwałą nr XXV/228/2012 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 19 grudnia 2012 r. - zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego:
§ 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:
1) nakaz uzgodnienia projektów budowlanych z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków przed wydaniem pozwolenia na budowę ze względu na położenie obszaru objętego planem na terenie zespołu folwarcznego, na terenie którego zlokalizowane są obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz położenia w bezpośrednim sąsiedztwie parku wpisanego do rejestru zabytków, zlokalizowanego poza obszarem zmiany planu;
2) wykaz obiektów zlokalizowanych na terenie zespołu folwarcznego ujętych w gminnej ewidencji zabytków:
a) obora – nr gminnej ewidencji zabytków: 304/1414,
b) stodoła – nr gminnej ewidencji zabytków: 305/1414,
c) gorzelnia – nr gminnej ewidencji zabytków: 306/1414,
d) rządówka i kuźnia – nr gminnej ewidencji zabytków: 307/1414.

60. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki we wsi Popowo przyjęty uchwałą nr V/31/2011 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 23 lutego 2011 r. - zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego:
§ 6. Nie ustala się zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, z uwagi na niewystępowanie na obszarze planu obiektów i obszarów cennych kulturowo.
61. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki we wsi Popowo – dz. nr. 160 przyjęty uchwałą nr XLVI/362/2010 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 27 października 2010 r. - zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego:
§ 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się nakaz prowadzenia badań archeologicznych, których zakres inwestor winien uzgodnić z właściwym organem ochrony zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.
62. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Wronki we wsi Jasiona działki nr 16/2 i 14/3 przyjęty uchwałą nr V/30/2011 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 23 lutego 2011 r. - zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego:
§ 6. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas prac ziemnych związanych z zabudowaniem bądź zagospodarowaniem terenu, ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych, zakres których inwestor winien uzgodnić z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.
63. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki w obrębie wsi Chojno przyjęty uchwałą nr XI/82/2011 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 27 września 2011 r. - zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego:
§ 6.1. Nie ustala się zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w obrębie działki nr 1084, z uwagi na niewystępowanie na jej obszarze obiektów i obszarów cennych kulturowo.
2. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji. Inwestor winien uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na powyższe badania przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.
64. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Wronki w rejonie ulic: Sierakowskiej i Powstańców Wielkopolskich przyjęty uchwałą nr XII/96/2011 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 26 października 2011 r. - zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego:
§ 6. 1. Z uwagi na położenie terenu objętego zmianą planu na terenie zabytkowego układu urbanistycznego, wpisanego do rejestru zabytków na podstawie decyzji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu z dnia 16 marca 2007 r. pod nr rejestru 476/Wlkp./A, należy każdorazowo przed uzyskaniem pozwolenia na budowę wystąpić do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków o wydanie pozwolenia na prowadzenie prac na terenie zabytkowego układu urbanistycznego i uzgodnić z WWKZ projekt inwestycji.
2. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek prowadzenia prac archeologicznych podczas wykonywania niniejszej uchwały.
65. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Wronki w rejonie ulic: Wierzbowej, Myśliwskiej, Łowieckiej, Piaskowej i Nadbrzeżnej przyjęty uchwałą nr XIII/107/2011 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 30 listopada 2011 r. - zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego:
§ 8. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej – dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego przed

- uzyskaniem pozwolenia na budowę obowiązuje uzgadnianie z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu a wymagających prac ziemnych, celem określenia konieczności prowadzenia ewentualnych badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.
66. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w obrębie wsi Ćmachowo – część dz. nr 348 przyjęty uchwałą nr XVIII/159/2012 rady miasta i gminy Wronki z dnia 24 kwietnia 2012 r. – brak zapisów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków.
67. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w miejscowościach: Nowa Wieś, Obelzanki, Popowo, Stare Miasto, Chojno, Wartosław, Marianowo i Lubowo przyjęty uchwałą nr XXVII/238/2013 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 30 stycznia 2013r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- § 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się w granicach archeologicznej strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu:
- 1) nakaz prowadzenia badań archeologicznych przy realizacji inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu;
 - 2) nakaz uzyskania pozwolenia właściwego miejscowo konserwatora zabytków na badania archeologiczne, o których jest mowa w pkt 1, przed otrzymaniem pozwolenia na budowę.
68. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki we wsi Popowo przyjęty uchwałą nr XV/133/2012 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 25 stycznia 2012 r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- §6. Na obszarze objętym planem, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego wymagane jest: 1) zgodne z przepisami odrębnymi prowadzenie badań archeologicznych przy realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem mi zagospodarowaniem terenu;
- 2) uzyskanie pozwolenia na prowadzenie prac archeologicznych Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przed wystąpieniem o pozwolenie na budowę, zgodnie z przepisami odrębnymi.
69. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki w obrębie wsi Samołęz przyjęty uchwałą nr XXVII/239/2013 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 30 stycznia 2013 r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- § 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas prac ziemnych związanych z zabudowaniem bądź zagospodarowaniem terenu ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych, na które inwestor winien uzyskać pozwolenie właściwej służby ochrony zabytków przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.
70. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wronki przyjęty uchwałą nr XXVIII/242/2013 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 27 lutego 2013r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- § 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się nakaz uzyskania od właściwego miejscowo

- konserwatora zabytków pozwolenia na prowadzenie badań archeologicznych podczas realizacji inwestycji, przed wydaniem pozwolenia na budowę.
71. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki w rejonie ulicy Nadbrzeżnej przyjęty uchwałą nr XXVII/273/2013 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 30 stycznia 2013 r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturalnego i ochroną zabytków:
- § 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się w granicach wyznaczonej na rysunku planu archeologicznej strefy ochrony konserwatorskiej nakaz prowadzenia badań archeologicznych przy realizacji inwestycji związanych z zagospodarowaniem i rozbudowaniem terenu przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.
72. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki w rejonie wsi Chojno – Błota przyjęty uchwałą nr XXIII/207/2012 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 30 października 2012 r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- §10.1. Na obszarze objętym planem nie występują obiekty i tereny chronione w myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. W razie natrafienia w trakcie prac ziemnych na obiekty archeologiczne, należy przerwać pracę, zabezpieczyć teren i niezwłocznie powiadomić odpowiedni organ służby ochrony zabytków, a następnie przystąpić do archeologicznych badań ratunkowych.
73. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki dla terenów położonych wokół Jeziora Pożarowskiego w Wartosławiu, Lubowie i Biedzdrowie przyjęty uchwałą nr XXIX/256/2013 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 27 marca 2013 r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- § 6. Nie wyznacza się terenów wymagających określenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
74. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki w obrębie miejscowości: Marianowo, Nowa Wieś i Stare Miasto przyjęty uchwałą nr XLII/335/2014 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 26 lutego 2014 r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- § 6. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej nie podejmuje się ustaleń.
75. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki w rejonie wsi Głuchowo, Wierzchocin, Wróblewo, Ćmachowo przyjęty uchwałą nr XLIV/359/2014 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 30 kwietnia 2014r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- § 9. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, ustala się obowiązek uzgadniania z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, a wymagających prac ziemnych, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych, przed uzyskaniem pozwolenie na budowę.
76. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki w obrębie miejscowości: Pożarowo, Pakawie, Kłodzisko przyjęty uchwałą nr IV/32/2015 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 18 lutego 2015r. – zapisy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i ochroną zabytków:
- § 8. 1. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków ustala się:

- 1) w przypadku wystąpienia zabytków archeologicznych, postępowanie zgodnie z wymogami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 2) strefę ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych (Pakawie obszar AZP 46-21/82,83,84, Kłodzisko obszar AZP 46-21/8, 9, Pożarowo obszar AZP 46-21/63,64,65,66,67,68) znajdujących się w wykazie zabytków przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji. W strefie ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas prac ziemnych związanych z zabudowaniem bądź zagospodarowaniem przedmiotowego terenu, należy stosować właściwe przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4.4. Uwarunkowania ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego wynikające z obszarów ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

Walory przyrodnicze gminy powodują, że rozwój i działalność gospodarcza podporządkowana jest wymogom ochrony środowiska naturalnego. Ochronie podlega również krajobraz kulturowy, czyli efekt działalności człowieka w przyrodzie w przeszłych czasach.

Na terenie gminy Wronki znajdują się następujące formy ochrony przyrody (istniejące i postulowane do ochrony):

- Obszar chronionego krajobrazu „Puszcza Notecka”, którego największymi walorami są wydmy zalesione:
 - Położenie: na terenie gmin Wronki - przez gminę przebiega południowa granica obszaru, przechodząc przez miejscowości: Popowo, Krasnobrzeg, Wartosław, Pożarowo, Wróblewo. Całkowita powierzchnia obszaru wynosi 58.170 ha, w tym 47.840 ha lasów (82,2%). Powołany na podstawie Rozporządzenie nr 5/98 wojewody pilskiego z dnia 15.05.1998 r.; Jest to falisty lub falisto-pagórkowaty teren zbudowany z piasków wydmych i uchodzi za jeden z największych w Europie kompleksów wydmy śródlądowych; istnieje tu zakaz lokalizacji obiektów uciążliwych i agresywnych dla środowiska i krajobrazu, możliwość lokalizacji ekstensywnych form zainwestowania związanego z wypoczynkiem i turystyką.
- Pomniki przyrody.
 - ochrona i zapewnienie trwałości obiektów, zakaz niszczenia lub uszkodzenia drzew oraz ich otoczenia.
- Parki zabytkowe będące w rejestrze u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

- są to parki w: Ćmachowie, Biezdrowie, Nowej Wsi, Pożarowie i Wróblewie. Wymagają one konserwacji, pielęgnacji i przywrócenia ich charakteru zabytkowego zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

- Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PBL 300015 Puszcza Notecka,
- Specjalne obszary siedlisk Natura 2000 PHL 300019 Torfowisko Rzecińskie i PHL 30006 Jezioro Kubek
- Planowane są również następujące użytki ekologiczne na terenie gminy Wronki:
 - „KOBUSZ” - obszar bagna i pastwiska o powierzchni 5,84 ha
 - „SMOLARNIA” - obszar bagna, pastwiska, zadrzewienia i powierzchni nieleśnej – łącznie 10,83 ha
 - „Bagno żurawinowe” - obszar trzęsawisk i bagien o łącznej powierzchni 16,44 ha.
 - „Kacze błota” - Enklawa roślin bagiennych z oczkiem wodnym otoczonym drzewostanem sosnowym, o łącznej powierzchni 4,57 ha.
 - „Bobrowy zakątek” – obszar siedliska olszowego o powierzchni 14,59 ha.

Korzystnym czynnikiem na rozwój gminy Wronki jest jej położenie i bogactwo pod względem środowiska naturalnego. Duża ilość lasów, jezior oraz dolina rzeki Warty sprzyja rozwojowi turystyki pieszej, konnej czy wodnej. Ma to również wpływ na wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Należy zatem podjąć działania na terenie miasta i gminy mające na celu zachowanie i wykorzystania istniejących walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Połączenie tych zasobów przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności ich zarówno dla mieszkańców jak i promocji regionu. W ramach takich działań można rozważyć przygotowanie i wytyczenie szlaków pieszo-turystycznych, kulturoznawczych i ścieżek dydaktycznych oraz włączenie ich w istniejące szlaki regionalne i ogólnopolskie. Wspierania działalności gospodarstw agroturystycznych, dbanie o czystość m.in. poprzez likwidację nielegalnych wysypisk śmieci, czy też współpracę z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Urozmaicony krajobraz okolicy oraz dobra kultury materialnej w Gminie Wronki stwarzają możliwości rozwoju turystyki i rekreacji, tworzenie atrakcyjnego środowiska zamieszkania oraz budowania tożsamości regionalnej. Zainwestowanie

infrastrukturalne, występowanie obiektów zabytkowych w zespołach umożliwia podjęcie kompleksowych działań rewaloryzacyjnych w historycznym centrum miasta dotyczących tych obiektów i ich otoczenia. Realizacja obwodnicy miejskiej zapewni poprawę warunków życia w centrum miasta i zwiększy jego dostępność komunikacyjną.

Program Opieki nad zabytkami dla gminy Wronki zakłada w swych celach następujące priorytety:

1. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie i uznanie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta.
2. Bieżąca kontrola stanu zachowania zabytków i działania zmierzające do jego poprawy.
3. Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Zintegrowanie działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazowego zmierzające do stworzenia spójnych zasad zagospodarowania przestrzeni.
5. Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu kreowanie wizerunku miasta i tożsamości mieszkańców.
6. Wykorzystanie walorów obiektów zabytkowych dla potrzeb turystyki i edukacji.
7. Monitorowanie stanu formalno-prawnego oraz form użytkowania obiektów i obszarów zabytkowych.
8. Wspieranie działań mających na celu pozyskiwanie pozabudżetowych środków finansowych (w tym funduszy strukturalnych Unii Europejskiej) na promocję i opiekę nad zabytkami.
9. Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
10. Akcja informacyjna i edukacyjna upowszechniająca wiedzę z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Realizacja głównych celów założonych powyżej odbywać się będzie poprzez realizację następujących zadań:

- 1) Prowadzenie bieżącej aktualizacji i weryfikacji Gminnej Ewidencji Zabytków sporządzonej dla Wroniek w 2008 r. W związku z faktem iż sporządzona ona została w 2008 r. i od tego czasu wiele ze znajdujących się w spisie obiektów było remontowanych, przebudowanych lub przestało istnieć należy dokonać weryfikacji informacji zawartych na kartach. Następnie należy prowadzić wrywkowy

monitoring obiektów zabytkowych z aktualizacją spisu i zawartych na kartach informacji.

2) Sporządzenie ewidencji obszarów chronionych oraz stref występowania stanowisk archeologicznych. Ewidencja ta ułatwi działania w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Wronki.

W procesie sporządzania dokumentów planistycznych związanych z zagospodarowaniem przestrzennym respektowane będą wyznaczone strefy ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych, oraz zastosowane będą następujące zapisy zapewniające prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych:

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, na obszarze stref ochrony stanowisk archeologicznych, w obrębie obszarów chronionych (układy urbanistyczne, ruralistyczne, założenia pałacowo – parkowe, cmentarze, obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji) oraz na obszarze planowanych zalesień, wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji”

W przypadku stanowisk wpisanych do rejestru zabytków stosowany ponadto będzie następujący zapis:

„Zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na terenie stanowisk wpisanych do rejestru zabytków, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.”

3) Zapobieganie dewastacji ujawnionych stanowisk archeologicznych. Stanowiska te narażone są na zniszczenia wynikające m.in. z prowadzonych inwestycji budowlanych. Często w trakcie prowadzonych prac ziemnych dochodzi do odkrycia stanowisk nie rejestrowanych powierzchniowo w takim przypadku należy zgłosić fakt odkrycia stanowiska do WUOZ w Poznaniu i przeprowadzić badania w obrębie prowadzonych inwestycji. Należy również prowadzić doraźną kontrolę znanych stanowisk archeologicznych m.in. przez Straż Miejską czy Policję, w celu zapobiegania ich niszczenia m.in. przez „detektorystów”.

4) Udzielanie pomocy merytorycznej oraz współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w celu ich właściwego utrzymania i zabezpieczenia.

5) Znakowanie zabytków. Oznaczenie obiektów wpisanych do rejestru zabytków tabliczkami ze znakiem: obiekt zabytkowy prawem chroniony oraz zawierającymi krótki opis dot. historii i stylu.

6) Nadawanie nowym ulicom, obiektom i instytucjom nazw związanych z lokalną historią i tradycją, mając na celu utrwalanie sylwetek zasłużonych i wybitnych Wronczyń. W ramach tego punktu można np. nadać imię Zygmunta Celichowskiego Muzeum Ziemi Wronieckiej.

7) Prowadzenie działań mających na celu wspieranie właścicieli zabytkowych parków podworskich w Biezdrowie, Ćmachowie, Nowej Wsi, Chojnie, Pożarowie i Wróblewie w pracach rewaloryzacyjnych m.in. poprzez konsultacje.

8) Upamiętnianie miejsc o charakterze historycznym. Wytypowanie i oznaczenie dawnych miejsc związanych z historią miasta i regionu, w których znajdowały się nieistniejące już obiekty np.: po bóżnicy przy ul. Krętej, kirkucie na pl. Wolności, kościele św. Rocha przy ul. Myśliwskiej, szkole żydowskiej na ul. Ratuszowej, mackami przy pl. Wolności, zborze ewangelickim na ul. Poznańskiej i cmentarzu ewangelickim przy ul. Powstańców Wlkp. Miejsca te oznaczone mogą być za pomocą tabliczek z krótkim opisem historycznym umieszczonym w płycie chodnikowej lub w formie ozdobnych obelisków zawierających powyższe informacje.

9) Organizacja spotkania z właścicielami obiektów zabytkowych w celu zapoznania się z możliwościami udostępnienia oraz uzgodnieniem zasad korzystania z tych obiektów w celach turystycznych. W przypadku takiej możliwości ich oznakowanie informujące o udostępnieniu do zwiedzania.

10) Działania związane z ochroną dawnych nekropolii. Zadanie to ma być realizowane m.in. poprzez oznakowanie dawnych miejsc grzebalnych, umieszczenie tablic informacyjnych, nanoszenie lokalizacji na planach i mapach, likwidacja nielegalnych wysypisk śmieci znajdujących się na ich terenie, oraz adaptacja ich na cele parkowe. Weryfikacja stanu zachowania cmentarzy z terenu Gminy z ich szczegółową inwentaryzacją oraz wytypowanie w celu wpisu do rejestru zabytków najlepiej zachowanych itp.: cmentarz przykościelny w Biezdrowie, najstarsza część cmentarza parafialnego we Wronkach.

11) Opracowanie i umieszczenie tablic informacyjno – ostrzegawczych na terenie grodzisk i stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

12) W trakcie prowadzonych prac przy wymianie i remoncie oświetlenia miejskiego zastąpienie – planowane w przyszłości, np. w Biezdrowie od kościoła do Pałacu. obecnie istniejących latarni, latarniami dostosowanymi charakterem do zabytkowego otoczenia.

13) Wspieranie folkloru oraz zanikających zawodów, m.in. poprzez organizację imprez promujących miejscowy koloryt, dawne rzemiosło, zawody, wydawnictwa z tego zakresu itp. W ramach tego działania należy również prowadzić aktywizację społeczności wiejskich m.in. poprzez :

- organizowania jubileuszy wsi,
- ogłoszenie konkursów na znak (herb) wsi,
- pomoc w przygotowaniu okolicznościowych wystaw (np. starych zdjęć, rękodzieła, narzędzi),
- współfinansowanie broszur dot. zabytków i historii wsi,
- ogłoszenie konkursu na zbieranie wspomnień, pieśni, podań ludowych, miejscowych nazw topograficznych.

14) Prowadzenie prac remontowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy Wronki zgodnie z programem i zaleceniami konserwatorskimi. Punkt ten dotyczy m.in. spichlerza we Wronkach – obecnie siedzimy Muzeum Regionalnego, gdzie w przyszłości należy dokonać wymiany pokrycia oraz naprawy więźby dachu. W przypadku oficyny wchodzącej w skład zespołu pałacowego w Nowej Wsi w przyszłych latach Gmina będzie szukać środków na działania polegające m.in. na zmianie pokrycia dachowego na dachówkę oraz konserwacji stolarki okiennej. W przypadku parku w Ćmachowie prowadzone będą działania mające na celu bieżące utrzymanie obiektu.

15) Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych organizowanych w zabytkowych budynkach, jako jedna z możliwych form ratowania nie doinwestowanych, niszczonego i ginącego z krajobrazu obiektów zabytkowych. Działanie to realizowane być może poprzez informowanie i pomoc właścicielom obiektów w przygotowaniu wniosków do LGD „Puszcza Notecka”, gdzie w ramach działalności pozarolniczej można uzyskać dofinansowanie na remonty w obiektach przeznaczonych na agroturystykę.

16) Reagowanie samorządu na brak należytej dbałości właścicieli o bieżące utrzymanie zabytków, w konsekwencji prowadzące do uszkodzeń, zmiany charakteru zabytkowego i zniszczeń. Działania te realizowane mają być m.in. poprzez wystosowanie pism do właścicieli obiektów w których dochodzi do rażących zniszczeń z prośbą o zabezpieczenie obiektów oraz przeprowadzenie prac remontowych. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków natychmiastowe informowanie Powiatowego i Wojewódzkiego Konserwatora zabytków o zagrożeniach wynikających z niewłaściwego użytkowania czy też działań prowadzonych bez zgody właściwych służb konserwatorskich.

17) Dalsze utrzymywanie i wzbogacanie formy działalności Muzeum Regionalnego we Wronkach poprzez następujące działania:

- zachowanie dotychczasowego profilu nastawionego na gromadzenie pamiątek regionalnych i dokumentowanie historii Wronek i okolic;
- zapewnienie warunków lokalowych pozwalających na atrakcyjne eksponowanie zbiorów i prowadzenie lekcji muzealnych o przeszłości i kultury regionu;
- uzupełnianie zbiorów zgodnie z profilem muzeum (lokalna historia) – pozyskiwanie poprzez dary i zakupy przy wsparciu gminy i prywatnych sponsorów;
- konserwacja zbiorów (w miarę potrzeb) – fachowe rozpoznanie potrzeb konserwatorskich (przede wszystkim dotyczących eksponatów etnograficznych i w zakresie konserwacji papieru).
- upamiętnianie i utrwalanie w pamięci mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia, ważnych wydarzeń historycznych, wybitnych postaci związanych z regionem itp. poprzez działalność wydawniczą (historia), prowadzenie lekcji muzealnych o przeszłości i kulturze regionu, organizowanie okazjonalnych wystaw i ekspozycji itp.
- utworzenie w muzeum punktu informacji turystycznej,
- umieszczenie na pobliskim Rynku i wybranych punktach miasta tablicy informującej o lokalizacji muzeum
- adaptacja terenu parkingu znajdującego się przed muzeum na miejsce przeznaczone na działalność zewnętrzną instytucji, w tym organizację wystaw plenerowych, działań edukacyjnych i rekreacyjnych. W ramach tego punktu przygotować należy koncepcję zagospodarowania tego miejsca z uwzględnieniem umieszczenia na murze przy budynku muzeum planszy

z planem Wroniek, mapą gminy oraz informacjami o najciekawszych obiektach i miejscach historycznych. Ponadto należy tam wprowadzić zieleń oraz ozdobne ławki czyniąc z tego miejsca miejsce wypoczynku.

- dofinansowanie wymiany pokrycia dachowego na muzeum.
- organizacja konkursów poświęconych wiedzy o lokalnych zabytkach i historii regionu, miejscowych legendach i podaniach oraz inne działania w tym zakresie.

18) Wspieranie działalności wydawniczej poprzez finansowanie lub współfinansowanie książek, broszur i folderów, których tematyka dot. ochrony i promocji lokalnych zabytków oraz upowszechniania historii Miasta i Gminy Wronki.

19) Wspieranie lokalnych inicjatyw zmierzających do udokumentowania, zachowania, kultywowania wartości niematerialnych (pieśni, podania, legendy, tradycje związane z ważnymi wydarzeniami rodzinnymi jak śluby czy pogrzeby, tradycje związane ze świętami, potrawy regionalne, nazwy miejscowe).

20) Działania prowadzone w ramach archiwizacji substancji zabytkowej poprzez dokumentowanie fotograficzne detali architektonicznych o wysokiej wartości artystycznej, historycznej i zabytkowej (np. skrzydła drzwiowe, klamki, szyldy, stolarka okienna, witraże, gzymsy, balkony, kraty bramowe, hydranty i inne). Obiekty te są systematycznie usuwane i niejednokrotnie zastępowane nowymi-bezstyłowymi, które zubażają przestrzeń zabytkową historycznej części miasta, a także podwronieckich wsi.

21) Opracowanie programu promocji środowiska kulturowego Gminy Wronki na terenie woj. wielkopolskiego.

22) Współpraca z organizacjami pozarządowymi i wspieranie ich działań w zakresie promocji historii i kultury regionu – itp.: Wronieckie Stowarzyszenie Historyczne „Historica” czy Towarzystwo Miłośników Ziemi Wronieckiej.

23) Ufundowanie nagrody dla najaktywniejszego działacza w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kultury.

24) Przygotowanie i wytyczenie tras szlaków wycieczek pieszych i rowerowych łączących walory przyrodnicze wraz z zabytkami i miejscami historycznymi regionu, itp. Szlakiem dworów ziemi wronieckiej.

25) Opracowanie i przygotowanie imprezy promującej wydarzenia historyczne i etnograficzne regionu np. Jarmark Kazimierzowski nawiązujący do bytności króla Kazimierza Wielkiego we Wronkach, lub współorganizacja Święta 56 pułku piechoty wielkopolskiej wraz ze Stowarzyszeniem „Historica”.

26) Wolontariat w opiece nad obiektami i miejscami historycznymi. Budząc wrażliwość młodzieży szkolnej na potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego należy zaproponować szkołom gimnazjalnym i średnim obejmowanie patronatu- opieki nad obiektami i miejscami ważnymi dla lokalnej historii. Dotyczy to również organizacji i stowarzyszeń społecznych.

27) Pisemne poinformowanie właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach ustawowych związanych z użytkowaniem miejsc tego typu oraz o możliwościach i źródłach finansowania prac remontowych i konserwatorskich.

28) Wprowadzenie ulg podatkowych dla osób prowadzących prace renowacyjne przy obiektach zabytkowych.

29) Doprowadzenie do wpisu do ewidencji zabytków nowych obiektów o charakterze zabytkowym – (należy sporządzić wykaz proponowanych obiektów) np.: Park podworski w Chojnie, była leśniczówka w Lubowie i inne które powstały przed 1945 rokiem i są niezwykle cenne dla zasobów dziedzictwa kulturowego.

30) Aktywna współpraca z Powiatowym Konserwatorem Zabytków w Szamotułach oraz Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu w zakresie ochrony dóbr kultury z terenu gminy Wronki.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Bieżąca aktualizacja zapisów w gminnej ewidencji zabytków.

Wronki posiadają wykazy kilkuset zabytków dla których w poprzednich latach sporządzona została gminna ewidencja zabytków zawierająca karty inwentarzowe ponad 400 obiektów zabytkowych z terenu całej gminy. Na kartach tych zawarte

zostały podstawowe informacje dotyczące obiektów, w tym datowanie, własność i stan zachowania. Wymagają one jednak bieżącej aktualizacji, w związku z faktem, iż sytuacja obiektów często ulega zmianie – czy to w kwestii prowadzonych w nich remontów czy też innych działań mających istotny wpływ na stan ich zachowania. Dlatego też należy prowadzić bieżącą dokumentację która będzie rejestrowała aktualny stan zabytku oraz wszelkie zmiany dotyczące opisywanych obiektów. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków docelowo może stanowić jedno z zadań miejscowego muzeum. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków prowadzona musi być w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, gdzie włączanie i wyłączanie obiektów następować będzie w porozumieniu z powyższym urzędem.

6.2. Sporządzenie wykazu zabytków, obiektów, stanowisk archeologicznych itp. przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków.

Wykazy zabytków w pkt. 3 ukazują znaczący udział zabytków nie objętych dotąd ochroną konserwatorską. Należy zachęcać właścicieli niezwykle cennych obiektów zabytkowych i dążyć do wpisania najcenniejszych z nich do rejestru zabytków. Jako najpilniejsze postulowane są do wpisania następujące obiekty i zespoły:

BIEZDROWO

- Zespół budynków kościelnych (plebania i dom katolicki).

CHOJNO

- Budynek gospodarzy przy leśniczówce przy byłym dworze w Chojnie.

WIERZCHOCIN

- Zespół dworsko-folwarczny (9 obiektów zabytkowej architektury folwarcznej z 2. poł. XIX w.).

WRONKI

- Ratusz,
- Kaplica pw. Św. Krzyża, ul. Sierakowska,
- zespół kolejowych budynków mieszkalnych, ul. Dworcowa i ul. Lipowa,
- Zespół zakładu karnego, kaplica więzienna,
- Dawna stacja poczty konnej,
- Hydrofornia.

Oprócz zabytków ujętych w w/w wykazie do wpisania do rejestru należy zgłosić także wybrane przykłady architektury mieszkalnej: miejskiej na terenie Wronek i wiejskiej z obszaru gminy, cmentarze i liczne stanowiska archeologiczne.

Wśród stanowisk archeologicznych do rejestru zabytków należy wpisać grodzisko w Kłodzisku oraz zespół stanowisk z okresu epoki brązu, okresu wpływów rzymskich, i wczesnego średniowiecza. Szczególnie interesujące i cenne są osady wczesnośredniowieczne we Wróblewie (stan. 22, 24), które razem z grodziskiem stanowią wczesnośredniowieczny zespół osadniczy, seria dużych osad kultury łżyckiej (Wierzchocin, stan. 11, 18, 19, 26, 41; Popowo, stan. 24, 26, 27, 28; Wronki, stan. 23; Pierwoszewo, stan. 18). Należy również rozpatrzyć możliwość wpisu do rejestru zabytków osad z okresu wpływów rzymskich tworzące kilka zespołów złożonych z jednej większej osady macierzystej (Popowo, stan. 7) - Pierwoszewo, stan. 18; Wronki, stan. 29; Ćmachowo, stan. 14. W przypadku każdego z tych stanowisk konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji materiału archeologicznego na powierzchni oraz wykonanie badań weryfikacyjno – sondażowych w celu sprecyzowania zasięgu tych stanowisk.

Osobną grupę stanowią zabytki ruchome. Do rejestru zabytku należy wpisać przede wszystkim posiadające ewidencję 12 obiektów stanowiących wyposażenie kościoła po ewangelickiego w Wartosławiu (obecnie filialnego p.w. Najświętszego Serca Jezusa).

W punkcie tym zaznaczyć należy że wpisanie do rejestru zabytków jest zadaniem ustawowym wojewódzkiego konserwatora zabytków, dlatego też gmina może postulować o wpisanie obiektów własnych. W myśl ustawy wpis do rejestru zabytków ruchomych może nastąpić tylko na wniosek właściciela zabytku. W przypadkach tych rolą Gminy jest zachęcanie właścicieli i przybliżenie korzyści jakie płyną z dokonania wpisu do rejestru zabytków.

6.3. Wykorzystanie zasobów zabytków, obszarów, nieruchomości, ruchomych i zasobów dziedzictwa archeologicznego dla oznakowania miejsc historycznych tworzenia tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów itp.

Gmina Wronki posiada sieć znakowanych szlaków pieszych przeznaczonych dla ruchu turystycznego, dobrze opisaną w przewodnikach. W celu wykorzystania walorów zabytków należy w porozumieniu z PTTK dokonać ewentualnych korekt szlaków. Poza szlakami pozostają niektóre ciekawsze zabytki, jak np. grodzisko i zespół dworsko-folwarczny we Wróblewie, czy mniej znane zabytki jak cmentarze ewangelickie. Krajobraz kulturowy gminy Wronki oraz niezwykle cenne i ciekawe walory przyrodniczo – krajobrazowe pozwalają na tworzenie szlaków turystycznych

pieszych i rowerowych, zarówno lokalnych jak i w systemie krajowym. Wykorzystując bogaty zasób zespołów dworskich w południowej części Gminy, istnieje możliwość stworzenia m.in. np. trasy rowerowej „Szlakiem zabytków ziemi wronieckiej”, której trasa przebiegać mogłaby w sposób następujący:

Wierzchocin – Wróblewo – Kłodzisko – Pakawie – Pożarowo – Biezdrowo – Wartosław – Popowo – Wronki.

W trakcie podróży tą trasą zobaczyć można było by m.in. zespoły dworskie, folwarki, grodzisko, leśniczówkę i kościół. Dużą atrakcją będzie niewątpliwie przeprawa promem przez Wartę. Inną trasą, jaką można wyznaczyć to np. „Szlak Nadwarciański” biegnący od Chojna przez Wronki do Nowego Krakowa, prezentujący zarówno walory kulturowe jak i przyrodnicze.

W ramach działań edukacyjnych i promocyjnych organizować można festyny historyczne oraz pokazy dawnego rzemiosła. Szczególnie ciekawe mogą być imprezy organizowane na terenie zespołów pałacowo – dworskich oraz folwarków, które to stwarzają możliwość zaprezentowania dawnych zawodów takich jak kołodziej, kowal czy rymarz. Mogą odbywać się również prezentacje działania starych maszyn rolniczych.

Doskonałą tematyką dla organizacji festynu historycznego jest fakt przybycia króla Kazimierza Wielkiego do Wroniek, który doskonale można wykorzystać organizując pokazy walk rycerskich, tańców dawnych itp. We Wronkach działa również Stowarzyszenia Historyczne „Historica”, kultywujące tradycje Wojska Polskiego z okresu Powstania Wielkopolskiego i II Wojny Światowej. Należy nawiązać z nimi współpracę w kwestii organizacji działań edukacyjnych i imprez historycznych.

6.4. Wykorzystanie lokalnych zasobów dziedzictwa historycznego w nowoczesnej edukacji i turystyce.

Niezwykle bogaty zasób dziedzictwa historycznego regionu sprawia możliwość wykorzystania tego potencjału w celu nowoczesnej edukacji dzieci i młodzieży z terenu gminy Wronki. Działanie to realizować się może m.in. poprzez organizację konkursów wiedzy o lokalnych zabytkach, historii, legendach i podaniach, organizacji konkursów fotograficznych poświęconych ww. tematyce i przygotowanie wystaw objazdowych. W ramach działań edukacyjnych proponowana jest również możliwość organizacji wycieczek szlakami zabytków ziemi wronieckiej np. w oparciu o sieć dworków i pałaców. Ważnym elementem

w ramach tego działania była by również organizacja lekcji muzealnych przybliżających wiedzę w zakresie lokalnych zabytkach i historii.

Swoistą formą edukacji może być również działanie polegające na zachęceniu szkół i organizacji pozarządowych do objęcia patronatem zabytków i miejsce historycznych z terenu gminy Wronki. Działanie to polegać ma na przyjęciu opieki nad obiektem przez grupę młodzieży czy miłośników historii.

W zakresie turystyki i zwiększeniu atrakcyjności obszaru gminy przeprowadzić należy m.in. oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków tabliczkami ze znakiem: obiekt zabytkowy prawem chroniony oraz zawierającymi krótki opis dot. historii i stylu. W ramach tego przedsięwzięcia należy przygotować listę miejsc historycznych i następnie umieścić tam należy tabliczki. Wśród proponowanych miejsc znaleźć powinny się m.in. po bóżnicy (ul. Kręta), kirkucie (pl. Wolności), kościele św. Rocha (ul. Myśliwska), szkole żydowskiej (ul. Ratuszowa), mackarni (pl. Wolności), zborze ewangelickim (ul. Poznańska) i cmentarzu ewangelickim (ul. Powstańców Wlkp.). Tabliczki z krótkim opisem historycznym umieszczone w płycie chodnikowej.

6.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.

Realizacja programu opieki nad zabytkami powierzona zostanie właściwym pracownikom ds. promocji Gminy i ochrony zabytków Urzędu Miasta i Gminy Wronki. Osoby te nawiążą współpracę innymi jednostkami podległymi Burmistrzowi Gminy – m.in. Wronieckim Ośrodkiem Kultury, a w szczególności z Muzeum Regionalnym, Strażą Miejską, szkołami oraz innymi podmiotami w celu sprawnego wdrażania i przeprowadzenia programu.

Program realizowany będzie w szerokim zakresie poprzez współpracę w różnymi instytucjami, stowarzyszeniami oraz osobami prywatnymi. W miarę możliwości rozwiązywane będą bieżące problemy w kwestii ochrony dóbr kultury. Prowadzone będą działania w zakresie informacji i doradztwa m.in. informowanie o możliwościach pozyskania funduszy na prace remontowe i renowacyjne obiektów zabytkowych. W zakresie działań promocyjnych, organizacji imprez kulturalnych oraz edukacyjnych prowadzona będzie ich koordynacja i promocja.

W celu prawidłowej realizacji programu opieki nad zabytkami, prowadzona będzie ścisła współpraca władz gminy Wronki z Powiatowym Konserwatorem Zabytków w Szamotułach, powołanym porozumieniem zawartym 6 maja 2014 r., oraz Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu.

7. Podział na obszary, projekty zadania.

L.p.	Działania	2015-2017	2017-2018
1.	Bieżąca aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków	Weryfikacja istniejącej Gminnej Ewidencji Zabytków	Aktualizacja prowadzona na bieżąco
2.	Sporządzenie ewidencji obszarów chronionych oraz stref występowania stanowisk archeologicznych.	Ewidencja obejmująca obszar miasta Wronki	Ewidencja obejmująca obszar wiejski gminy
3.	Zapobieganie dewastacji ujawnionych stanowisk archeologicznych	<p>- w przypadku prowadzenia prac budowlanych na obszarze stanowisk archeologicznych informowanie inwestorów o wymogu prowadzenia prac archeologicznych oraz wymaganie od nich uzgodnień w tym zakresie z WKZ w Poznaniu</p> <p>- kontrola stanowisk archeologicznych przez Straż Miejską i Policję oraz zwrócenie uwagi na osoby posługujące się wykrywaczami metali</p>	<p>- w przypadku prowadzenia prac budowlanych na obszarze stanowisk archeologicznych informowanie inwestorów o wymogu prowadzenia prac archeologicznych oraz wymaganie od nich uzgodnień w tym zakresie z WKZ w Poznaniu</p> <p>- kontrola stanowisk archeologicznych przez Straż Miejską i Policję oraz zwrócenie uwagi na osoby posługujące się wykrywaczami metali</p>
4.	Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych	<p>- wyznaczenie wśród pracowników urzędu osoby odpowiedzialnej za prowadzenie współpracy</p> <p>- opracowanie zasad prowadzenia współpracy pomiędzy gminą a właścicielami</p>	<p>- prowadzenie doradztwa w zakresie ochrony dóbr kultury, uzgadnianie wspólnych planów i działań</p> <p>- doradztwo w zakresie wypełniania wniosków o środki finansowe na prace remontowe i restauracyjne</p>
5.	Znakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków	<p>- wytypowanie najwartościowszych obiektów zabytkowych</p> <p>- porozumienie się w tej kwestii z właścicielami prywatnymi obiektów</p> <p>- umieszczanie tablic</p>	<p>- umieszczenie tablic informacyjnych na obiektach lub w ich otoczeniu za zgodą właścicieli i WWKZ w Poznaniu</p>

		(na zabytkach znajdujących się na terenie miasta)	
6.	Nadawanie nowych nazw ulic i instytucji związanych z postaciami i wydarzeniami historycznymi	- bieżące wykorzystanie zasobów lokalnych	- bieżące wykorzystanie zasobów lokalnych
7.	Wspieranie w działaniach właścicieli zabytkowych parków podworskich	- prowadzenie działań w zakresie doradztwa i współpracy	- prowadzenie działań w zakresie doradztwa i współpracy
8.	Upamiętnienie miejsc o charakterze historycznym	Przygotowanie wykazu miejsc oraz opracowanie koncepcji znaków graficznych i terenowych - umieszczenie tablic/płyt lub znaków w miejscach historycznych	- umieszczenie tablic/płyt lub znaków w miejscach historycznych
9.	Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.	- partycypacja finansowa samorządu w prowadzonych pracach	- partycypacja finansowa samorządu w prowadzonych pracach
10.	Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych	- organizacja spotkania w celu uzyskania możliwości udostępnienia obiektów zabytkowych dla turystyki	oznakowanie obiektów wraz z określeniem warunków udostępnionych do zwiedzania
11.	Ochrona dawnych nekropolii	- przygotowanie koncepcji ochrony i wykorzystania nekropolii w działaniach gminy - ocena stanu zachowania i inwentaryzacja cmentarzy - prace porządkowe	- prace porządkowe i bieżąca pielęgnacja obiektów
12.	Tablice informacyjne na terenie grodzisk i stanowisk wpisanych do rejestru zabytków	- umieszczenie tablic za zgodą właścicieli terenu	- bieżąca ocena stanu zachowania i konserwacja tablic
13.	Wymiana latarni	- rozpatrzenie możliwości wymiany latarni na „stylowe” w trakcie prowadzonych remontów - wytypowanie ulic przeznaczonych do wymiany oświetlenia.	- stopniowa wymiana latarni

14.	Wspieranie folkloru oraz zanikających zawodów	<ul style="list-style-type: none"> - sporządzenie wykazu osób zajmujących się dawnym rzemiosłem z terenu gminy - działania związane z promocją zasobów lokalnego dziedzictwa wsi w tym organizacja konkursów, wydawnictwa, imprezy, itp. 	<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie działań mających na celu promocję dawnych rzemiosł - współorganizacja pokazów i imprez folklorystycznych
15.	Prace remontowe przy obiektach zabytkowych stanowiących własność władz samorządowych.	<ul style="list-style-type: none"> - wytypowanie obiektów, które wymagają bezwzględnych prac remontowych - uzgodnienie zakresu prac remontowych z WKZ w Poznaniu 	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie wniosków w celu pozyskania funduszy na remonty ze środków pozabudżetowych gminy - prace remontowe
16.	Reagowanie samorządu na brak właściwej opieki nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> - informowanie właścicieli obiektów nie przestrzegających zasad właściwej opieki nad zabytkami o grożących im konsekwencjach 	<ul style="list-style-type: none"> - informowanie WWKZ w Poznaniu o naruszeniach związanych z użytkowaniem obiektów zabytkowych.
17.	Muzeum Regionalne	<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie działalności instytucji poprzez zagwarantowanie środków m.in. na: - gromadzenie zabytków i poszerzenie kolekcji - punkt informacji turystycznej - wymiana starego pokrycia dachowego w muzeum - wspieranie bieżącej działalności 	<ul style="list-style-type: none"> - bieżąca działalność - poprawę warunków lokalowych przeznaczonych na nowoczesną prezentację zbiorów - adaptacja terenu przed Muzeum na cele rekreacyjno-wystawiennicze - wspieranie bieżącej działalności
18.	Działalność wydawnicza związana z historią regionu	<ul style="list-style-type: none"> - bieżące wspieranie wydawnictw związanych z zabytkami i historią regionu 	<ul style="list-style-type: none"> - bieżące wspieranie wydawnictw związanych z zabytkami i historią regionu
19.	Wspieranie lokalnych inicjatyw w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> - działania prowadzone na bieżąco 	<ul style="list-style-type: none"> - działania prowadzone na bieżąco
20.	Inwentaryzacja zabytkowych detali	<ul style="list-style-type: none"> - stworzenie bazy zawierającej detale architektoniczne - prace inwentaryzacyjne prowadzone na bieżąco 	<ul style="list-style-type: none"> - prace inwentaryzacyjne prowadzone na bieżąco

21.	Bieżąca regulacja stanów własnościowych obiektów zabytkowych	- prowadzenie bieżącej aktualizacji stanów własności w przypadku zmian właścicieli obiektów zabytkowych	- prowadzenie bieżącej aktualizacji stanów własności w przypadku zmian właścicieli obiektów zabytkowych
22.	Program promocji Gminy Wronki w zakresie dziedzictwa kulturowego	- opracowanie koncepcji działań w zakresie promocji Gminy	- realizacja i działania promocyjne
23.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi	- współpraca prowadzona na bieżąco	- współpraca prowadzona na bieżąco
24.	Piesze i rowerowe szlaki turystyczne	-	- wytyczenie szlaków turystycznych
25.	Festyn historyczny	-	- opracowanie formuły i tematyki festynu
26.	Wolontariat w opiece nad zabytkami	- opracowanie zasad opieki nad zabytkami przez wolontariuszy, nawiązanie współpracy ze szkołami i stowarzyszeniami - rozpoczęcie prac związanych z wolontariatem	- bieżąca działalność w zakresie opieki nad zabytkami prowadzonej przez wolontariuszy
27.	Pisemne poinformowanie właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach ustawowych związanych z użytkowaniem miejsc tego typu oraz o możliwościach i źródłach finansowania prac remontowych i konserwatorskich.	- poinformowanie właścicieli obiektów zabytkowych	-
28.	Ulgi podatkowe dla osób prowadzących prace renowacyjne przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków	- stosowanie ulg dla osób prowadzących prace remontowe w obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków	- stosowanie ulg dla osób prowadzących prace remontowe w obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków
29.	Współpraca z Powiatowym Konserwatorem Zabytków w Szamotułach oraz Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu	- prowadzona na bieżąco	- prowadzona na bieżąco

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Samorząd gminy Wronki jest podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami. Aby osiągnąć zamierzone cele, jego realizacja musi odbywać się m.in. poprzez działania władz gminnych zmierzające do jak najefektywniejszego ich wykonania. Samorząd musi również oddziaływać na różne podmioty, które mają do czynienia z zabytkami, w celu wypracowania zachowań służących realizacji tego programu. Głównym odbiorcą programu jest społeczność gminy, która bezpośrednio odczuje efekty jego wdrażania.

Dostępne instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działaniach umocowanych w realiach finansów publicznych i instrumentów prawno - ekonomicznych.

W realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Wronki wykorzystane zostanie następujące instrumentarium w zakresie:

- Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych należą między innymi:

1. wynikające z przepisów ustawowych, oraz dokumenty wydawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
2. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
3. programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- Instrumenty koordynacji

Do instrumentów koordynacyjnych należą między innymi:

1. strategia rozwoju gminy,
2. plany rozwoju lokalnego,
3. programy ochrony środowiska przyrodniczego,
4. programy prac konserwatorskich,
5. plan ochrony Sierakowskiego Parku Krajobrazowego,
6. studia i analizy, koncepcje,
7. plany rewitalizacji,
8. umowy i porozumienia,
9. kontrakty,
10. prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych,
11. współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi.

12. Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy Wronki

- Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą między innymi:

1. dotacje,
2. subwencje,
3. dofinansowania,
4. nagrody,
5. zachęty finansowe,
6. zbiórki społeczne,
8. programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
7. programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

- Instrumenty społeczne

Do instrumentów społecznych należą między innymi:

1. edukacja kulturowa i historyczna,
2. informacja,
3. sprawna komunikacja,
4. współpraca,
5. współdziałanie z organizacjami społecznymi i pozarządowymi.

- Instrumenty kontrolne

Do instrumentów kontrolnych należą między innymi:

1. ciągła aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej (w tym komunikacji), stanu zagospodarowania przestrzennego miasta, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia,
2. monitoring stanu środowiska kulturowego.

9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Z zapisów ustawowych wynika, iż burmistrz gminy ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Takie sprawozdanie przedstawiane musi być Radzie Gminy, która dokonuje oceny stanu realizacji tego programu przy ewentualnym udziale lub opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Program opieki nad zabytkami musi być również aktualizowany po 4 latach przyjęcia go przez Radę.

Wobec powyższego nad realizacją i przebiegiem Programu czuwać będzie pracownik Urzędu Miasta i Gminy Wronki, przy współpracy z pracownikami ds. promocji oraz Muzeum Regionalnego we Wronkach i Strażą Miejską.

10. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Aby zrealizować cele zawarte w Gminnym programie opieki nad zabytkami potrzebne są znaczne środki finansowe. Cennym wsparciem dla budżetu gminy mogą być fundusze pozyskiwane z innych źródeł m.in. w ramach Programów Operacyjnych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego czy też z funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

W ramach krajowych środków uzyskiwanych z MKiDzN można występować do środków ministerialnym m.in. w ramach następujących programów operacyjnych:

„Dziedzictwo kulturowe”

W ramach tego programu można występować o środki na realizację działań, których celem jest: „Intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym poprawa stanu zachowania zabytków, wsparcie działalności muzeów oraz rozwój kolekcji muzealnych.”

Celami częściowymi programu są:

- a) ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego,
- b) wyrównywanie dostępu do dóbr i usług kultury poprzez udostępnianie w internecie dorobku kulturowego i naukowego,
- c) zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego),
- d) rewaloryzacja zabytków,
- e) zwiększanie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- f) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- g) zabezpieczanie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych,
- h) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Cele tego programu realizowane są poprzez następujące priorytety:
Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
Priorytet 2. Rozwój instytucji muzealnych
Priorytet 3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju
Priorytet 4. Ochrona zabytków archeologicznych
Priorytet 5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
Priorytet 6. Ochrona zabytkowych cmentarzy.

• **„Patriotyzm jutra”**

Cele programu to:

- a) podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej i państwowej,
- b) upowszechnianie wiedzy na temat polskiego doświadczenia historycznego, tradycji narodowej, historii kultury polskiej w formie atrakcyjnej dla odbiorcy,
- c) kształtowanie postaw patriotycznych,
- d) promocja świadomości i aktywnej postawy obywatelskiej,
- e) edukacja patriotyczna skierowana do młodzieży, prowadzona w sposób zrozumiały i atrakcyjny,
- f) prowadzenie badań i dokumentacji w zakresie historii kultury, polskiego doświadczenia historycznego, tradycji i świadomości historycznej Polaków,
- g) pogłębianie świadomości historycznej,
- h) wsparcie dla polityki historycznej państwa,
- i) wykorzystanie środków komunikacji medialnej w celu popularyzacji wiedzy o przeszłości i budzenia szacunku dla tradycji,
- j) wzmacnianie identyfikacji z miejscem pochodzenia i jego dziedzictwem kulturowym, budowanie więzi lokalnych opartych na świadomości wspólnego dziedzictwa kulturowego, jego ochronie i pielęgnowaniu.

Rodzaje kwalifikujących się zadań w ramach tego programu to:

- a) programy badawcze z zakresu historii kultury, tradycji i świadomości historycznej Polaków,
- b) upowszechnianie wyników prowadzonych badań, konferencje i seminaria popularyzujące wiedzę historyczną,
- c) projekty edukacyjne dla uczniów i nauczycieli, warsztaty, wystawy, konkursy, wycieczki,
- d) organizacja programów edukacyjnych akcji społecznych i wydarzeń kulturalnych podnoszących świadomość historyczną i znajomość historii polskiej kultury, promujących postawę obywatelską i odpowiedzialność za państwo.

- e) programy multimedialne, medialne i publikacje upowszechniające wiedzę na temat historii kultury, tradycji i przeszłości kraju;
- f) organizacja akcji społecznych, programów edukacyjnych upowszechniających wiedzę o dziedzictwie kulturowym rodzimych społeczności lokalnych.

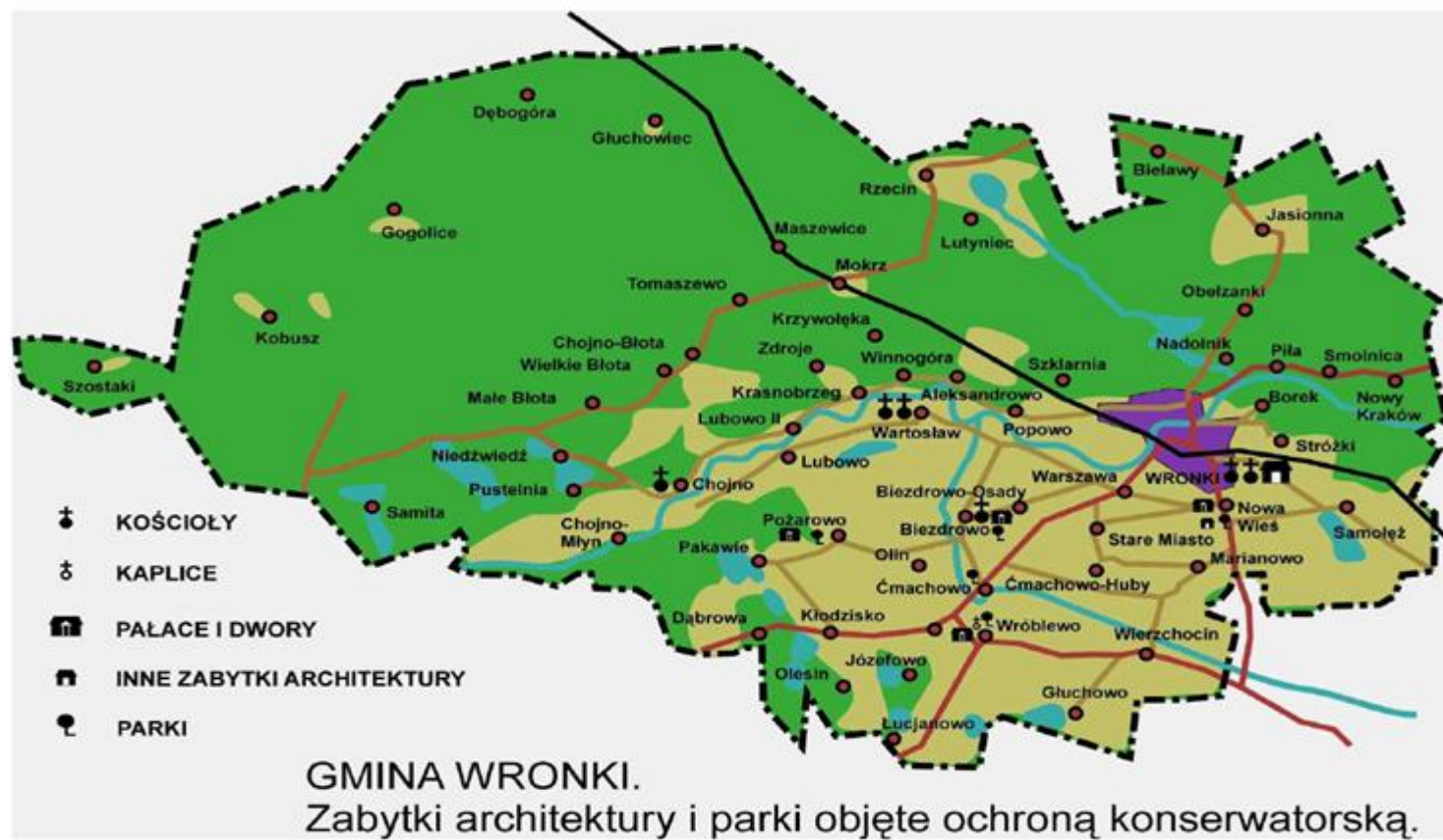
Finansowanie działań z Funduszy Generalnego Konserwatora Zabytków

W ramach realizacji celów zawartych w programie opieki nad zabytkami można występować również o środki pochodzące z funduszy GKZ. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami reguluje tryb, zakres i rodzaj dotacji udzielanych z budżetu Skarbu Państwa, za pośrednictwem GKZ bądź WKZ. Osoba fizyczna jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych (Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U.162 z dnia 17 września 2003 r., R. 7, art.73).

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach ZPORR

Jest to program wspierający szeroki wachlarz projektów na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Za priorytet w Narodowym Planie Rozwoju uznaje się wspieranie kompleksowych projektów rewitalizacji małych i średnich miast. Obejmują one również projekty dotyczące rozwoju lokalnych instytucji otoczenia biznesu, komunikacji społecznej i kultury.

Również w ramach finansowania ze środków pochodzących z Unii Europejskiej istnieje możliwość pozyskania środków w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2015-2020. Środki te uzyskać będzie można m.in. w ramach naboru wniosków prowadzonych przez LGD „Puszcza Notecka”.





Mapa prezentująca strefy koncentracji stanowisk archeologicznych na terenie gminy Wronki.